Prologus

Quid tibi vis vt viuens donem dilectiſſime fi-
li: aut ſucceſſionis titulo poſt vitã relinquam
niſi qđ ad ſacrarum ſcripturarum noticiam cõ-
ferat: ⁊ greſſus tuos in catholice veritatis ſoli
diſſimo feruore confirmet. Hec eſt enĩ quaʒ corde geſto
ac ore profiteor. ⁊ de qua puto ſcriptũ fuiſſe. pater filijs
notã faciet veritatẽ ſuã: quã cum ab ineũte etate nõ rece
piſſem. ſʒ ſub iudaice cecitatis pfidia natus: ſacras lr̃as
nõ a ſacris doctoribus didiciſſẽ: ab erroneis magiſtris er
rores ſenſus trahebã: literã rectam nõ rectis cauillatio
nibus vt ceteri illius perfidie duces temerarie inuolue
re ſatagẽs. Cum vo placuit illi cuius miſericordia mẽſu
rã nõ habet: me a tenebris ad luceʒ a caliginoſa turbine
ad ſerenũ aerẽ euocare: ceciderũt quãmmodo ſquame
de oculis mẽtis mee. ⁊ cepi ſcripturã ſacrã aliquãto ſtu-
dioſius relegere. ⁊ iã nõ perfide ſed humiliter veritatẽ in
quirere: ⁊ ingenij mei viribus nõ confidẽs toto corde a
domino poſtulare: vt quod ſalubrius anime mee eſſet cor
di meo infigere dignaret: nocte dieqʒ eius auxiliũ pſto-
labar. ſicqʒ factũ eſt vt catholice fidei deſideriũ in mente
mea de die i diẽ fortius incãdeſceret ꝙ ad ipſã fidẽ quaʒ
corde gerebã publice pfiterer: ⁊ ea fere etate qua tu nũc
es baptiſmi ſacrm̃ in huius eccl̃ie ſacro fõte ſuſcepi. pau
li nomẽ aſſumẽs te tũc infãtie innocẽtia gaudẽte. ꝙ poſt
me i etate illa tenera ſacro lauacro ab origiali culpa mũ
datus es: anteqʒ actuali inquinari valuiſſes nomẽ Alfõ
ſi ſuſcipiẽs: priuſqʒ lr̃as nomiare nouiſſes. pcedente vo
tpe ſacrarum lr̃arum ſtudio inſiſtẽs vtriuſqʒ teſtamẽti lectio
ni operã dedi: ⁊ interdũ a mgr̃is viuẽtibus audiendo. ſe
pe etiã ſactorum doctorum aliorũqʒ inſigniũ virorum: ꝙ ab hac
vita tranſierunt opera relegẽdo: diuina donãte clemen-
tia. ꝙ prius fuerã mgr̃ erroris: factus ſuʒ diſcipulus veri
tatis. quouſqʒ ad hãc quã vides ſenectutẽ acceſſi. ⁊ vt ve
rũ tibi fatear inter pluras ſeculi: ⁊ curie noſtre curas: ꝗ
bus quãqʒ ventilatus ſũ. hec fuit pcipue delectatio mea. ħ
ſingulare ſolaciũ meũ: eternũ ⁊ immutabilẽ deum: eiuſqʒ
mirabilia opera i ſancte ⁊ immaculate legis ſue lectione
contemplari: nec tamẽ hi quos pſperos vulgus appel
lat ſucceſſus defuerunt. Nã me licet prius immeritũ nõ
ad paruũ eccleſie gaudiũ diuina gr̃a ſubleuauit. Primo
enĩ ad carthaginẽſem. deinde ad hãc Burgeñ. ſedẽ pro-
motus ampliſſimis eccleſie dei fauoribus ſum nutritus
eccl̃iaſticis etiã ſecularia adiecta ſunt: cũ tã in domo glo
rioſe mẽorie iuſtiſſimi regis enrrici: ꝙ eius illuſtris plã
te inclyti regis noſtri Sigiſmũdi officio ſuſcepto ſatis fa
miliariter ſũ verſatus. Fratrẽ vo tuũ primogenitũ ac te
ꝙ clemẽter ꝙ pie omnipotẽtis clemẽtia tractauit: ego nõ
referã. vos ipi cognoſcite. Unũ ẽ quod ſilẽtio omittere ñ
poſſum nobis ex leuitico ſanguine deſcẽdẽtibus aliquã
tuluʒ demonſtratũ fuiſſe. quod añ tot ſecula ſcriptuʒ eſt
tribui leui nõ fuiſſe datã poſſeſſionẽ. qr dñs eſt poſſeſſio
eius. deus enĩ ẽ poſſeſſio noſtra. xp̃s hereditas noſtra: ꝗ
purgaturus filios leui vt ſacrificia domino i iuſticia offer
rent. voce phetica antiquitus predicatus his iã diebus
manibus patris ſe ſacrificiuʒ verum tractari permittit:
vtinã ſic acceptãs ſicut ⁊ tolerãs. Nec volo iſta me pu
tes ſuperuacue iactãter e inſeruiſſe. vitãqʒ meã fruſtra
annũciaſſe tibi: cum nõ ſuperuacuũ quinimmo neceſſa-
riũ reor: omnipotẽtis beneficia cognoſcere: et arrogãtie
attribuendũ nõ eſt: infirmitatis prie aperta ⁊ inficta cõ
feſſio: preſertim cum tibi loquar a memoria hec excide-
re nullo vnqʒ tẽpore vellẽ. nec enĩ me ſatis gratum puto
tãtorum beneficiorum receptorũ agere. ſi cũ vita mea illoruʒ
recognitio quieſcat. tibi autẽ nõ ab re: inter ceteros hec
libẽter enarro: vt que beneficio etatis nõ vidiſti: ſalteʒ a
patre audiens memorie tradas iunioribuſqʒ qui forſan
nõ audierũt: cũ horum occurrerit ſermo. frequẽter enarres
vt ⁊ illi enarrẽt filijs ſuis ne obliuiſcãtur operum domini.
ſʒ legẽ eius exquirãt. Cuius clariori exquiſitioni fili cha-
riſſime. cũ nõ modicũ conferãt ſtudiũ ⁊ diſciplina: ad ꝗ
te licet iuriũ doctrinis a pueritia occupatũ interdũ anhe
lare cõſpicio: ⁊ inter ſtudia iuris ⁊ diſceptationũ forenſi
um occupatiões vtriuſqʒ teſtamẽti ſpicas quaſi furtim
ruminare tẽtãtẽ aliquo munuſculo excitare ſepe pro
ſui. deſideriũqʒ tuũ pino fauore iuuare. ⁊ quã innume-
rabilia pene opa quorum varietate diuia ſcptura circũ-
data refulget. poſtilla Nicolai de lyra tã ſui recẽtia ꝙ
digna celebritatẽ clareſcit: ꝗ vtriuſqʒ teſtim̃ ſtudioſe di-
ſcernẽs lr̃alẽ ſenſũ ꝙ inter ceteros pcipuus ẽ copioſa
luculẽtia tradidit. hanc tibi donare pponi. Et cũ infir
mitatis humane piculo detẽr⁹. dierum meorum finẽ igno-
rẽ. merito tñ ex etate accelerare ſuſpicor. Meorũ ſũ il-
lã tibi ex bibliotheca mea electã iã bis perlegiſſe. cuʒ
vo ſũmi pr̃is clemẽtia vitã meã miſcditer prolõgauit
viſũ eſt mihi vt qđ legare ceperã inter viuos: nõ vi
donarẽ. ſed pña additamẽta paterno munuſculo cu-
mularẽ: ⁊ in gazophilacio eius qui vite dies addidit:
etiã ſi modicũ aliqđ ſuperadderẽʒ. Nec enĩ qr multa
donare non poſſumus: manũ ex toto retrahere licet.
vnuſquiſqʒ enĩ tãti debitor eſt quãtũ ingenij ſui vires
exoluere valẽt. nec quiſqʒ apud deũ p ſoluẽdo debito
cõpos nõ eſt. cum vltra facultatẽ non petit. nec opu-
lentior debito eſt: cum nihil habeat quod nõ recepit.
ſed miſericordia eius his que poſſumus ꝯtẽtaẽ. iuſti-
cia enĩ oia queqʒ valem⁹ trãſcẽdit. Cũ ḡ poſtillaʒ hãc
diſcurriſſeʒ. et ſi ſolẽniſſima ⁊ mirãda copioſitate ſcri
ptã conſpicio: qr tñ nulluʒ opus humanũ adeo perfe
ctuʒ ẽ: ꝗn ei ſupaddi aliqđ poſſit. Et de ſola ſcriptura
diuina ſcriptũ eſt. ne addas quicqʒ verbis illius. expe
dire putaui aliquib⁹ in locis aliqua additare in illis per
maxime: vbi ſactorum doctrinaʒ aliquatenus pretermiſ-
ſas conſperi. Nec fuit propoſiti mei curioſe inquirere
quid ſupplerẽ. ſed libenter ſine ſupplementis tranſiui:
niſi vbi ipſa me ſupplemẽta vocarũt. Quare nec volu
men pponi ſcribere: nec libri nomine gloriari. ſed po-
ſtillã ipſam cum paucis admodum additionibus in
margine trãſſcripẽ tibi donare: vt ⁊ ipſi nouitij ſtudẽ-
tes facere ſolẽt qui cũ librum aliquẽ affectuoſe plegunt.
aliqbus gloſulis ſepe manu pria ꝯſcriptẽ margĩes oc
cupãt vt firmius mẽorie quod legerint tradãt. nõdũ
tñ vt pponi totã poſtillã diſcurrere valui. tum etatis
pondere ⁊ paſſionum illi adherentium grauitate. tuʒ
tarditate ingenij. tum etiã occupationũ multitudine
⁊ humanorum caſuũ varietatibus obſiſtẽtibus. ꝗ his in ꝑ
tibus nonnũqʒ abundãt. Sed licet aliã ex pte nondũ
pfecerim: qđ trãſcurſum eſt cõfeſtim dono: reliquuʒ ſi
deus cõpleri pmiſerit donaturus. Nec enĩ imperfecti
occaſiõe qđ ſcriptũ erat retinere volui: immo in quaſ
dã arras commercij noſtri ilico tradere. Hoc eſt ḡ fili
mi teſtamẽtũ meũ. hi ſunt codicilli mei. hoc ex illis ꝑ
legatũ agnoſce: vt in lege dñi ſit volũtas tua: ⁊ in lege
eius mediteris die ac nocte. Meditatõeʒ vo tuã hec
⁊ ſimilia relegẽdo puriorẽ pfecto: ⁊ ſuauioreʒ afficies
gratãter. Igr̃ donũ hoc tui parẽtis accepta pater-
na affectõe. ⁊ leta manu donatũ. Sʒ omittamus h. ⁊
omnipotẽtis dei cuius opus aggredimur. ⁊ a ꝗ ⁊ cuʒ ꝗ
ois ſapia fuit ſp̃ ⁊ eſt ante euũ auxilio humillimis pca
bus inuocato: ꝗcꝗd huic poſtille addidim⁹: ſtilo pla-
no ⁊ oim verborum flore depoſito exprimẽtes manũ ara-
tro iã imponamus.

Supra plogũ pmũ poſtille i principio habite ꝗ in
cipit. Hec oia liber vite. Silr ſupra ſecundũ plogum
eiuſdẽ poſtille ꝗ incipit. Uidi in dextra ſedẽtis ſup thro
nũ ⁊c. Sequit̃ additio ſup vtrunqʒ plogum.

Quoniã intentio poſtillatoris pcipue verſat̃ circa
ſenſum lr̃alem. ideo añ oia ꝯrendũ vr̃. vtrum ſen
ſus lr̃alis ceteris ſenſib⁹ ſacre ſcripture ſit di-
gnior: ⁊ videt̃ ꝙ nõ. nã ſm̃ aplm̃. ij. Corint. iij. Litera
occidit ſpũs aũt viuificat. ſʒ ſenſus lr̃alis pprie funda-
tur in lr̃a. ſenſus vo ſpũalis fundat̃ pprie ſupra ſignifi
catõem ſpũalẽ: ꝗ res ſignificate p lr̃am. vlterius alias
res ſignificãt. ḡ ſenſus lr̃alis ſacre ſcripture nõ viuifi-
cat ſʒ occidit. ⁊ p ꝯñs nõ ẽ dignior ceteris ſenſib⁹. Pre-
terea: dignior ẽ doctrina ꝗ habet̃ p ſenſus ſpirituales

In additiones

ꝙ illa que habet per ſenſuȝ lr̄alē: ergo ſpūales ſenſus
ſunt digniores. tenet ɔ̄ña. qꝛ quecunqꝫ ſcripta ſūt: ad
noſtrā doctrinā ſcripta ſunt: ad Ro. xv. Aſſumptū ꝓ-
bat̄. nā ꝑ ſenſum allegoricū habetur que ſunt creden-
da. quod pertinet ad fidē. per ſenſū anagogicū q̄ ſunt
ſperanda: quod pertinet ad ſpem. ꝑ ſenſū vero tropolo
gicū que ſunt agenda. quod ꝑtinet ad charitatē. In
q̄bus. ſ. tribus virtutibꝰ ꝓprie deus colit̄. ſm̄ Aug. Per
ſenſuȝ vo literalē habet̄ hyſtoria tm̄. ꝙ autē ꝑ dictos
quatuor ſenſus intelligātur quatuor p̄dicta patȝ ꝑ ver-
ſum allegatū in ꝓlogo poſtille. ⁊ ē cōis ſnīa expoſitoꝝ
in quo verſu dr̄. Litera geſta docet quid credas allego
ria. Tropologia q̄d agas: q̄d ſperes anagogia. Pre-
terea ſm̄ phm̄. j. poſte. Propter quod vnūquodqꝫ ⁊
illud mag. ſ ſenſus lr̄alis eſt ꝓpter ſenſum ſpūalē. igi-
tur ſenſus ſpūalis eſt dignior. ɔ̄ña tenet. ⁊ añcedēs ꝓ
ſecunda pte ꝓbatur. nā ſenſus lr̄alis ſc habet ad ſpūa
les ſicut fundamentū ad edificium. ꝓut ponit poſtil-
lator in ſecundo ꝓlogo. Conſtat autē ꝙ fundamentū
eſt ꝓpter edificiū ⁊ nō econtra. Preterea ſenſus litera
lis accipitur ſm̄ primā ſignificatōem litere qua voces
ſignificant res: ꝓut cōmuniter tenetur. et poſtillator
ponit in primo ꝓlogo. ſed ſm̄ primā ſignificatiōȝ qua
voces ſignificāt res multa falſa reperiunt̄ i ſacra ſcri-
ptura ſpāliter attribuendo deo quod minime deo com-
petit ſicut motus local̄: vt Gen̄. xj. ca. Deſcendit deus
vt videret ciuitatē ⁊ turrim ⁊c. ⁊ ſic de multis alijs. q̄
tamen in ſenſu ſpūali nō reperiuntur. ergo ſenſus lite
ralis nō ē dignior. Preterea illa que ſunt interiora taȝ
in temporalibus q̄ȝ i ſpūalibus exterioribus ſunt di-
gniora. In corporalibus em̄ illa in quibus principali
ter cōſiſtit vita animalis ſunt i interioribus eius par
tibus ſicut cor. Idē etiā patet in ſpūalibus. ſ. ꝙ illa q̄
ſūt interiora fortiora ſunt ⁊ in dignitate potiora. ſicut
patet i tabernaculo federis: in q̄ archa teſtamenti po
nebatur in loco interiori: qui dr̄ ſancta ſanctoꝝ. Cete
ra vo in locis mag exterioribus ſm̄ gradum ſanctita
tis eorum: vt patet Exo. xl. ſimiliter. iij. Reg. viij. Idē
patet in ſacris eccl̄ie in quibus inuiſibilis gratia que
interius datur: dignior eſt q̄ȝ viſibilis forma que ap-
paret exterius. Cum autem ſenſus literalis dicit̄ ſcri
ptus eſſe in libro foris. ſenſus vo myſticus intꝰ: vt pa
tet Apoca. v. in auctoritate allegata ꝑ poſtillatorem
vbi dicitur. Vidi in dextra ſedentis ſuper thronuȝ li-
brum ſcriptū intus ⁊ foris. Conſequēs eſt ꝙ ſenſus li
teralis ſit minoris dignitatis reſpectu ſenſus ſpūalis
Preterea noticia humana cōmunit̄ ꝓcedit a minus
perfectis ad mag perfecta: prout patet non ſolum in
humanis ſcientijs que procedunt a ſenſibilibus ⁊ par
ticularibus. ⁊ terminātur in ſummis rerum cauſis. ſ
etiā in his que ad noticiā diuinoꝝ pertinent. vn̄ Ro-
ma. j. Inuiſibilia dei a creatura mundi per ea que fa-
cta ſunt intellecta cōſpiciunt̄. Sed i ſtudio ſacre ſcri-
pture incipiendū ē ab intellectu ſenſus literalis: vt po
ſtillator dicit in ſumma. ergo ſenſus literalis nō eſt di
gnior. Preterea ille ſenſus ſcripture debet dici digni-
or qui alterius defectū ſupplet ſ ſenſus ſpūalis quan-
doqꝫ ſupplet defectū literalis ſenſus. Dicit em̄ Grego.
in moral. Cum ordo hyſtorie deficit: ſeſe nobis intelle-
ctus myſticus quaſi apertis iaȝ foribus oſtendit: ac ſi
patēter clamet. quia rationē litere defeciſſe cognoſci-
tis: reſtat vt ad ſpūalem ſenſuȝ ſine dubitatione rede
atis. ergo literalis ſenſus nō ē dignior q̄ȝ ſpūalis. Sȝ
contra. Senſus ille ad quem tm̄ pertinet honor ſacre
ſcripture ꝓprie debitus eſt ceteris ſenſibus virtuoſior
ſeu dignior cum honor ſit precipuum ſignuȝ virtutis:
vt in. j. ethic. Sed ſenſus literalis ſacre ſcripture ē hu-
iuſmodi. ergo ſenſus literalis inter ceteros eſt digni-
or. minor patet. nam ſm̄ Augu. in epiſtola ad Hiero.
Solū ei ſcripturaꝝ libris qui canonici appellātur hūc
honorē didici deferre vt nullū auctorē eorū ſcribēdo
aliquid erraſſe firmiſſime credaȝ. Cōſtat autē ꝙ hunc
honorē nō hēt ſacra ſcptura ſm̄ ſenſuȝ ſpūalē. quia ſi

ſit ex tali ſenſu ſpūali poſſet ſumi efficax argumentū. qd̄
eſſet contra Aug. in ep̄la ad Vincē. donatiſtā dicentē. ꝙ
ex ſolo ſenſu lr̄ali efficax argumentū ſumit̄. In hac que
ſtione ſex videntur ɔſiderāda. Primū quis dicēdꝰ ſit ſen
ſus ſacre ſcripture lr̄alis ⁊ quis ſpūalis. Scd̄m an quili
bet paſſus ſeu textus exponat̄ q̄druplici ſenſu ſupratac-
to. Tertiū an cuiuſlibet paſſus ſeu textus ſacre ſcptu-
re ſit tm̄ vnus ſenſus lr̄alis vel qn̄qꝫ plures. Quartū po
ſito ꝙ aliq̄n vnus textus ſeu vna auctas ſacre ſcripture
hēat plures ſenſus lr̄ales: quis eoꝝ ē alteri preferēdus.
Quintū an ex quolibet ſenſu lr̄ali poſſit ſumi efficax ar-
gumentū. Sexto rn̄dendū eſt ad q̄ōnem ⁊c. Circa p̄mū
ſcȝ q̄s dicēdus ſit ſenſus ſacre ſcripture lr̄alis. ⁊ q̄s ſpūa
lis. Dicenduȝ ꝙ ſenſus lr̄alis qn̄qꝫ dr̄ ille ſm̄ quē aliqua
hyſtoria narrat̄ ad lr̄aȝ. ⁊ hoc vident̄ ſonare vba Greg.
i. iij. moral. q̄ de ſenſu lr̄ali loquēs dicit. Dū narrat geſtū
ꝓdit myſteriū. Silr̄ in verſu ꝑallegato dr̄. Lr̄a geſta do-
cet. Sȝ ſm̄ hoc ſola hyſtorialia ſacre ſcripture dicerent̄
hr̄e ſenſū hyſtorialē vel lr̄alē. nō autē doctrinalia ſeu pro-
phetica ⁊ hmōi: cū i talibus nō vr̄ narrari aliq̄ hyſtoria.
ſ hoc ē ꝯtra cōem ſniam expoſitoꝝ q̄ cōiter auctoritati-
bus ſacre ſcpture ſenſuȝ lr̄alē attribuūt. Vn̄ alit̄ ⁊ mag
ꝓprie dr̄ ſenſus lr̄alis. ſ. ille qui hʒ ꝑ ſignificatōȝ lr̄e q̄ vo-
ces ſignificant res. Ille aūt dr̄ ſenſus ſpūalis q̄ habet ꝑ
ſignificatōes reꝝ ſignificataꝝ ꝑ voces: ꝓut patȝ i prima
pte. q. j. arti. vlt. Et ē ſnīa cōis quā ſequit̄ poſtillator in
ꝓlogo. Sed attendēdū ē ꝙ ꝑ p̄dicta nō hr̄ diffinitio ſeu
deſcriptio adequata ſenſus lr̄al: de quo hic agit̄. Sūt. n.
quedā i ſacra ſcriptura tradita: q̄ ſi accipiant̄ ſm̄ ſignifi
catiōȝ qua voces cōiter ſignificāt res: eſſent falſe. vt patȝ
i locutioibus ꝑabolicis ⁊ hmōi: vt infra patebit. Vn̄ ad
tendū ē p̄dictis. ꝙ ſenſus ſacre ſcripture ad hoc ꝙ lite-
ralis dicatur req̄ritur ꝙ ſit intētus ab auctore ſacre ſcri
pture qui eſt deus. Cuius ratio eſt. nam ſenſus literal̄ cu
iuſcūqꝫ ſcripture eſt ille quem auctor intēdit cum voces
ſint earum que ſunt in anima paſſionū note: vt in. j. peri
hermenias. Sed cōſtat ꝙ auctor ſacre ſcripture ē deus.
et ſic patet ꝙ ſenſus literal̄ de quo agitur: eſt ille q̄ a deo
intēditur: ⁊ per voces in litera cōtētas ſignatur. Ex qui
bus ſeq̄tur ꝙ ſenſus lr̄alis ſacre ſcripture nō debet dici
ille ſenſus q̄ i aliquo repugn̄t eccl̄ie auctoritati ſeu determi-
natōi: q̄ȝ ūcunqꝫ ſenſus tal̄ ſit cōformis ſignificatōi lr̄e
tal̄ em̄ ſenſus nō ſolū nō intēdit̄ ab auctore. ſ potius eſt
hereticus. vn̄ Hiero. Quicūqꝫ ſcripturā alit̄ intelligit q̄ȝ
ſenſus ſpūſſancti efflagitat a quo ſcripta ē: hic hereticus
appellari poteſt. quod intelligit̄ de illo qui ad hoc expoſi-
tionē ſacre ſcripture retorquet. quod ɔtrariat̄ ei qd̄ per
ſpūmſanctū reuelatū ē: vt. ij. parte. q. xj. Seq̄tur etiaȝ ꝙ
nec habēdus ē ꝑ ſenſu literali ille qui rōi recte repugnat
tal̄ em̄ ſenſus nō intēditur ab auctore. ſ. deo qui ē prima
veritas: a quo omnis veritas deriuatur. ⁊ ideo Auguſti-
nus ſuper Gen̄. ad literā: cum ſcriptura diuina multipli
citer exponi poſſit: nulli expoſitiōi ita preciſe aliquis in-
hereat. ꝙ ſi certa ratione conſtiterit hoc eſſe falſū: ꝙ ali-
quis ſenſum ſcripture hunc aſſerere p̄ſumat. Ex hoc em̄
ſcriptura ab infidelibus derideret̄ ⁊ eis p̄cluderetur via
credēdi. hec ille. Idē etiā eſt dicendum de ſenſu ſpūali ſa
cre ſcripture: qui per ſignificatōem reꝝ per voces in lite
ra cōtentas ſignificatarum habetur. ſ. ꝙ talis ſenſus nō
debet repugnare auctoritati eccleſie: nec recte ratōni. q̄a
ſi ſic talis ſenſus ſpiritualis non eſſet attribuēdus ſacre
ſcripture a deo qui eſt veritas ſumma reuelate. Circa
ſecūdum ſcilicet an quilibet paſſus ſeu textus ſacre ſcri-
pture exponatur quadruplici ſenſu ſupra tacto. Dicen-
dum ꝙ non. Dicit em̄ Auguſt. ij. ſuper Gen̄. In quibuſ-
dam ſolus ſenſus literalis querēdus eſt. qd̄ patet mani
feſte. Sūt em̄ multa i libris canonicis tā veterꝰ teſtamē-
ti q̄ȝ noui que nō habēt niſi ſenſū literalē. quod patet in
mult̄. ⁊ ſpecialiter i duobus p̄ceptis charitatis: in q̄bus
tota lex pēdet ⁊ ꝓphete: vt hr̄ Math. xxij. Licet em̄ i his
p̄cept̄ ſ. Diliges dn̄m deū tuum ex toto corde tuo. ⁊ dili-
ges pri. tuū ſi. te. ⁊c. multa ɔtineāt exponēdo ſeu expo-
nibilia tā ad obiectū charitatis q̄ȝ ad eius actū interiorē

Prologus

ſeu exterioꝛē: ꝙ etiā ad eiꝰ ordinē ⁊ alia hmõi ptinētia: oīa
tñ illa pertinēt ad ſenſū lr̄alem tm̄. nõ eñ in hoc loco res
ſignificate per hāc vocē deus. ſeu per hāc vocē ꝓximus.
⁊ hāc vocē diliges: itez res alias ſignificāt a qb⁹ reb⁹ ſic
ſignatis ſenſus ſpūalis vltimus accipiat. vñ totū quod
in expoſitōe hoꝝ ꝑceptoꝝ traditur: ad ſenſum literalez
eoꝝ tm̄modo pertinet. ⁊ ſic ꝯmuniter de alijs preceptis
moꝛalibus ve. te. et mult' alijs paſſib⁹ quos cauſa breui-
tatis omitto. In euangelijs etiam multa tradūtur qui-
bus nõ opoꝛtet aſſignare ſenſum myſticū ſed tm̄ lr̄alem.
ſicut i his que tradūtur vt precepta: vt cū Ioh. xiiij. ca.
di. Credite i deū ⁊ i me credite: ⁊ ſimilibus. Siliṙ in his que
dātur vt ꝯſilia: ſicut cū di Math. xix. Si vis perfect⁹ eē
vade ⁊ vende oīa que hēs ⁊ da paupibus. i qbus ⁊ ſilib⁹
nõ eſt querēdus ſenſus ſpūalis: q ex rebus ſignat per vo
ces accipiat. ſꝫ tm̄ ſenſus lr̄alis qui ex ſignificatōe vocuꝫ
accipit: vt ē manifeſtū. Siliṙ cū Lu. viij. c. Chriſtus inter
pretatur parabolā ſuā dicēs. Semē eſt verbū dei ⁊c. ma
nifeſtū ē ꝙ illa verba interpretatiua nõ opoꝛtet ꝙ habe
ant alios ſenſus ſpūales: cū ipſamet interptatio ſit expo
ſitiua pabole pcedētis. Siliṙ eplē pauli q vna de pcipuis
partibus no. teſt. ceſeri debēt: p totū fere ſenſum literalē
tm̄modo habēt. Loquitur eñ ibi tanq̄ doctoꝛ vlis eccle
ſie. exponēs ⁊ cōcoꝛdās vtrūqꝫ teſtamētū. licet eñ i ipſis
eplis pfunda ⁊ difficilia ad fidē ptinentia: ⁊ ad vtriuſqꝫ
teſtamēti declaratōꝫ tradātur. non tñ allegoꝛice vel ana
gogice tradūtur: ſꝫ tm̄ lr̄aliter. ipſe eñ hyſtoꝛialiṫ loquens
do ſeu lr̄aliter oñdit de qbuſdā ſcripturis quō ſint intelli
gende i ſenſu ſpūali: vt cū Galath. iiij. ca. dicit de duob⁹
filijs abꝛahe q ſunt p allegoꝛiā dicta. Nō ḡ verba apoſto
li ſūt allegoꝛicāda ſeu moꝛalizāda ⁊ hmõi: ſꝫ potius enu-
cleāda: vt ex ipſis veri ſenſus lr̄ales extrahāt. ex quib⁹ di
ſcurſiue pcedēdo multa magna ⁊ pfunda inferuntur ar
gumētatiue. ſicut in alijs ſciētijs humanis ex certis ⁊ ve-
ris pncipijs multa diſcurſiue inferunt. put patet in pri
ma pte. q. j. ar. viij. q quidē oīa ad literalē ſenſum per
tinētia quo recte deducūtur. ⁊ ſic patet ꝙ nõ quilibet paſ
ſus ſacre ſcripture quadruplici ſenſu ſit exponēdus. Sꝫ
put ſanct⁹ Tho. notabiliter tradit. x. quotlibeto. q. xiiij.
Sacra ſcriptura qñqꝫ exponenda eſt iſtis quatuoꝛ ſenſi-
bus. qñqꝫ tribus. qñqꝫ duobus. quādoqꝫ vno tm̄. vñ ea
que ſꝫm literalē ſenſum ad facta vete. teſta. ſpectant. pñt
quatuoꝛ ſenſibus exponi. ſimiliter ea que ad literam de
chꝛiſto capite dicuntur. poſſunt exponi literaliter de xpi
geſtis. ⁊ allegoꝛice referēdo ea ad coꝛpus eius myſticuꝫ
⁊ moꝛaliter ea referēdo ad actus nr̄os qui ſꝫm ipſum de
bent regulari: ⁊ anagogice inq̄tum in ipō chꝛiſto eſt no
bis iter gloꝛie demōſtratū. illa autē que ſꝫm ſenſuꝫ litera-
lem dicūtur de eccleſia poſſunt exponi moꝛaliter ⁊ ana-
gogice. ea vō que ſꝫm literā moꝛaliter dicūtur: nõ conſue
uerūt exponi niſi anagogice. Illa vō que ſꝫm ſenſum lite
ralē pertinēt ad ſtatū gloꝛie: nullo alio ſenſu cōſueta ſūt
exponi eo ꝙ ipſa nõ eſt figura alioꝝ. ſed ab omnib⁹ alijs
figurata. que quidē omnia ⁊ alia ad hoc pertinētia pleni
us in predicta queſtione declarātur. Circa terciuꝫ ſci-
licet. An cuiuſlibet paſſus ſeu text⁹ ſacre ſcripture ſit tm̄
vnus ſenſus literalis. ⁊ videtur ꝙ nõ. Nam ſꝫm Aug. in
li. de tri. cre. ad ſenſum literalē pertinēt tria. quoꝝ pmuꝫ
eſt: cū litera ſimpliciter exponitur. ⁊ hunc dicunt ſenſuꝫ
hyſtoꝛicū. Secundū eſt ꝙ cauſa hui⁹ qd in litera ꝯtinet
aſſignat ſeu exponit: quem ſenſu vocat ethymologicuꝫ.
Tercium eſt: cum veritas illius litere oſtenditur verita-
ti alterius ſcripture nõ repugnare. quem vocat anago-
gicuꝫ. verbigratia: cū legitur Gen. ij ca. Edificauit domi-
nus deus coſtā quam tulerat de Adā in mulierē ⁊c. Sē-
ſus hyſtoꝛicus illius dicti ē cū ſimpliciter exponit quod
in litera continetur. Sēſus vō etymologicus ē: quando
redditur cauſa quare de latere viri foꝛmata ſit mulier et
nõ de alia parte coꝛpoꝛis. ſimiliter quare doꝛmiēti ⁊ non
vigilanti ſubtracta ſit coſta: prout tractatur in ſecūdo di
ſtinctione. xviij. Senſus vō anagogicus eſt: cuꝫ oſtendi
tur ꝙ veritas huius dicti non repugnat veritati alterius
ſcripture: vbi dicitur Gen. j. ca. de creatione hominis. ma-

ſculum ⁊ feminam creauit eos. Ex qua litera appares
ꝙ ſimul in eodem tempoꝛe fuerunt maſculus et femi
na humane ſpeciei creati: ⁊ non ſucceſſiue ſic vt femi-
na eſſet poſt creationeꝫ maſculi de latere eius ſubtra
cta. Sed hñ attendēti ex hac conſideratione aug. nõ
habetur ꝙ ſub ſenſu literali continētur tria genera ex
poſitionum. ſic ꝙ quelibet illarum ſit ſenſus literalis
ꝓpꝛie. Sed pꝛima expoſitio eſt tm̄ ſenſus literalis.
ſecunda ē redditiua cauſe ipſius literalis ſenſus. tcia
vō ē ſolutiua cōtrarietatis illius. vñ ſecunda ⁊ tercia
expoſitio licet pertineant ad ſenſum literalem eo ꝙ p
eas magis perficitur ſeu elucidatur. nõ tamen ſūt ſen
ſus literales ꝓpꝛie dicēdi. De quibus tribus generi-
bus expoſitionum ad ſenſum literalem pertinentium
poteſt intelligi illud. ij. Eſdre. viij. vbi dicitur. Et lege
rūt i libꝛo legis dei aperte ⁊ diſtincte: et appoſuerunt
ad intelligendū. In hoc eñ ꝙ dicitur legerunt i libꝛo
aperte. poteſt intelligi ipa expoſitio litere: que ē qua-
ſi ianua omniū expoſitionū ſequentiū: ſine cuius aper
tione non poteſt quis recte intrare ad alias expoſiti-
ones. Cū autē dicitur. Et diſtincte: intelligitur ſenſus
anagogicus ab aug. nominatus. quia per ꝓpꝛias ⁊ ve-
ras diſtinctōes ſoluūtur contrarietates que qñqꝫ ap-
parent. In hoc aūt quod ſequit. Et appoſuerūt ad in
telligendū. poteſt intelligi noticia cauſe legꝭ ſeu hyſto-
rie. vel alicui⁹ dicti ſacre ſcripture. cum enim intellige-
re ſit intus legere: ille qui per cognitōeꝫ affectus deue
nit ad noticiā cauſe ꝓpꝛie dicitur intelligere: qui qui-
dem ſenſus vocatur ab aug. etymologicus. Sed vlte
rius attendendū ꝙ ſub quolibet genere predictaꝝ tri
um expoſitionuꝫ ad literalē ſenſū vt dictum eſt perti
nentiuꝫ. pñt eſſe multe ſpēs. poteſt eñ non ſolum vna
cauſa: ſed plures cauſe vnius dicti aſſignari. ſimiliter
⁊ nõ ſolū vno modo ſoluere contrarietates ſed pluri-
bus vt manifeſtuꝫ ē. Item q̄tum ad ſimplicem expo
ſitionē ſcripture que ex pꝛimaria vocis ſignificatione
conſurgit: manifeſtū ꝙ plures ſenſus literales tradū-
tur non ſolū ab expoſitoꝛibus ſeu ſcriptoꝛibus cōmu-
niter: ſed etiam a doctoꝛibus ſanctis. vt patet Gen. j.
in quo loco: vt magiſter dicit i ſecūdo. di. xiij. Quidaꝫ
ſanctoꝝ patꝝ q verba dei atqꝫ archana ſcrutati ſunt:
qui diuerſa vident ſcripſiſſe. ⁊ ſic pꝫ ꝙ nõ cuiuſlibet te-
xtus ſacre ſcpture ſit tm̄ vnus ſenſus lr̄alis. Si auteꝫ
dicat ꝯ hoc. ꝙ licet diuerſi diuerſos ſenſus attribuat
alicui lr̄e ſacre. non tñ ex hoc ſequit ꝙ ſint plures ſen
ſus lr̄ales talis lr̄e. ſꝫ tm̄ ille ē literalis quē intēdit au-
ctoꝛ. Ad hoc dicēdū. ꝙ ſꝫm ſanctū Tho. pꝛima pte q̄ſti
one. j. q2 auctoꝛ ſacre ſcripture deus ē qui ſimul oīa
ſuo ſimplici intellectu cōpꝛehēdit: nõ ē inconueniēs
vt aug. dicit i. xij. confeſſ. ſi etiā ſꝫm literalē ſenſum ſa
cre ſcripture plures ſint ſenſus. quod intelligendū ē
dum tales ſenſus ſint litere confoꝛmes. ⁊ ꝙ determi-
tioni eccl̄ie ſeu recte rōni nõ repugnēt: vt dictū ē. ſimi
liter ⁊ ꝙ ſint inuicē ꝯpoſſibiles. Cū aūt ꝯtingat duos
ſenſus lr̄ales ſecū incōpoſſibiles alicui ſacre aucti at
tribui: neceſſe ē dicē ꝙ tm̄ alter eoꝝ ē lr̄alis. ſicut cuꝫ
Dan. x. de pncipe regni pſaꝝ tradit a btō Gregoꝛ. in
moꝛal. ꝙ eēt angelus bon⁹ q regno pſaꝝ pſidebat. alij
vō dicūt oppoſitū. ⁊ ſic ꝯtingit in multis alijs. Itē at
tēdēdū ē ꝙ ſenſus lr̄alis ſacre ſcripture tāte capacita
tis ē ſeu virtutis. ꝙ i eo ꝯtinet virtualiṫ oīa ad fidem
ſeu bonos moꝛes ⁊ virtutes ptinētia. Vñ mgr̄ q pꝛīm
ſnīas breui volumīe ꝯpilauit i cui⁹ volumis expoſitio
ne doctoꝛes poſtremi ſeu ſcriptoꝛes oīa q̄ammō the
ologica introduxerūt. in h⁹ ſenſus lr̄alis teſtimonijs to
tū ſuū op⁹ fundauit. dicit eñ i ſuo ꝓlogo ſic. Volumē
deo pſtāte ꝯpegimus ex teſtimonijs veritatꝭ ineternū
fundat. Conſtat aūt ꝙ teſtimonia veritatis ineternuꝫ
fūdata ſūt teſtimonia ſacre ſcripture ſꝫm lr̄alē ſenſuꝫ
ſumpta. ex q ſēſu ſolo teſtimoniū pōt accipi ſeu argu
mētū ſꝫm aug. vbi ſupꝛa. Sꝫ circa hoc ꝯſiderandū. ꝙ
nõ oīa q ſꝫm ſenſū lr̄alez ex ſacra ſcptura hñt ſunt im
mediata. ſic ꝙ ex pꝛimaria lr̄aꝝ ſignificatiōe intelligāt

ſed requiritur q̄nq̄ӡ additio alicuiꝰ veri: ex quo vero ad
iuncto ſenſui lr̄ali aliud verꝝ deducatur. ſicut cuӡ chri-
ſtus Lu. xx. ca. ex teſtimonio lr̄e dicētis. Deus Abra-
ham: deus yſaac: deus iacob. cōcludit cōtra ſaduceos
aliā vitā eſſe negantes hominū poſt p̄ſntem: ſic argu-
ens. Eſt deus mortuoꝝ vel viuoꝝ. q. d. cum ex ſenſu li
terali habemus de deo ꝙ ſit deus abrahaӡ ⁊c̄. Et ratio
dictat. ꝙ deus dr̄ eſſe deus reſpectu alicuius exiſten-
tis in rerꝝ natura. ḡ ſeqr̄ur ꝙ abrahā ⁊ yſaac eſſent in
rerꝝ natura: qd̄ negabāt ſaducei. Cōſtat aūt ꝙ hec cō-
cluſio nō deducit̄ ex ſēſu illius lr̄e. deus abrahā. deus
yſaac ⁊c̄. niſi addat̄ alia ꝓpoſitio vera ſupradicta. ⁊ ſic
patet intētū. Et pōt etiaӡ ꝯtingē: ꝙ talis concluſio ex
vna deductiōe vel pluribus ſucceſſiuis ex ſacra lr̄a cō
cludatur: ſicut cōtingit i ſciētijs ſeu artibus hūanis li
beralibus: ꝙ aliq̄ ꝯcl̄ones ſtatim a p̄mis p̄ncipijs
naturalit̄ note deducūtur. Alie vō ex mult̄ medijs in-
uicē ordinatꝫ vt ē manifeſtū. Sēſus ḡ lr̄alis verus qui
ex p̄maria ſignificatōe lr̄e conſurgit. dicēdus ē p̄mus
ſenſus lr̄al̄. Alij vō ſubſequētes ſunt ſenſus ſecūdarij
quoꝝ certitudo a certitudīe p̄mi ſenſus depēdet. ꝗ ſē
ſibꝰ ſcd̄arijs ē certior. ſicut prima principia naturali-
ter nota ceteris ab eis deducꝫ certiora ſunt. ꝗ quideӡ
cōſideratio attēdenda eſt i multis paſſibus ſacre ſcri
pture. ¶ Circa q̄rtū. ſ. cū plēs ſēſus de vna auc̄te ſacre
ſcp̄ture lr̄ales tradūtur quis illoꝝ alijs ſit preferēdꝰ:
dicendū ꝙ in hoc nō videtur ꝙ poſſit dari vnica regu
la general̄. ſ; ſunt quedam certa hic conſideranda pre
ſuppoſitis his que ſupra in articulo primo de ſenſu li
terali dicūtur. Primū eſt ꝙ ille ſenſus videtur prefe
rēdus cuius ſn̄ia magis innit̄itur ratōi. Unde in decre
tis di. xx. ca. decretales. quo eñ quiſꝗ̄ magis rōni in-
nitit̄ eo maioris auctoritat̄ eiꝰ verba eſſe videtur. Itē
ſenſus ille videtur alijs preferēdus eſſe qui magis cō
ſonat lr̄e. Vn̄ ſc̄m Aug. i. iij. de doctrina xp̄iana. Dubia
ſūt determināda ſc̄m ſn̄iam que de ſcripturaꝝ planio-
ribus locis accipitur. Cōſtat autē ꝙ planiora loca ſūt
illa que planius lr̄e conſonāt. Itē preferēdus eſt cete
ris paribus ſenſus lr̄al̄ qui a ſanct̄ doctoribus tradi-
tur ceter̄ ſenſibus ab alijs expoſitoribus traditis. Vn̄
i decret̄ ca. allegato i ſacraꝝ lr̄arum expoſitōibus ſan
cti doctores ſummis pōtificibus ꝑponūtur: ⁊ a forti-
ori alijs ſcp̄toribus. Itē vbi duo ſenſus lr̄e habentur
quoꝝ neuter repugnat eccl̄ie auctoritati nec recte ra
tōi. vnus tamē traditur a catholicis ⁊ alius ab infide
libus. tūc preferēdus eſt ſenſus catholicoꝝ: tuӡ quia
magis preſumēdum eſt ꝙ illi qui in gremio eccl̄ie ſūt:
cui chriſtus promiſit ſp̄m veritatis: verum intellectuӡ
ſacre ſcripture habeant q̄ӡ infideles qui veritati fidei
cōmuniter aduerſantur. tum ne ad hoc detur infideli-
bus occaſio credēdi ꝙ ipi melius ſacram ſcripturam
exponāt q̄ӡ catholici. Unde Leo papa in quadaӡ epi
ſtola ad ep̄m alexandrinū dicit. ꝙ inimici crucis chri-
ſti factis ⁊ verbis noſtris inſidiātur. ideo nullā eis vel
tenuē occaſionē demus. qua ratōe videtur ꝙ cuӡ ali-
qua lr̄a ſacre ſcripture eodē mō exponitur a catholi-
cis ⁊ ab infidelibus. tunc auctoritas tal̄ expoſitionis
attribuēda ē catholicis ⁊ nō infidelibus ratōe predi-
cta. p̄ſertim ſi tal̄ expoſitio prius emanauit a catholi
cis. cuiꝰ ꝯriū repit̄ aliquo mō i poſtil. ſicut ptꝫ. j. Gen̄.
j. vbi queritur. quare in ſecūda die nō dr̄. ⁊ vidit deus
ꝙ eſſet bonū ſicut in alijs diebus. quia tamen vbi plu
ralitas ſenſuum literalium occurrit raro contingit ꝙ
vnus predictoꝝ ſenſuum ceteris precellat ſc̄m omnia
dicta. ſ; potius vnus illorum ſenſuū precellit vno mo
do: ⁊ alius alio. Idcirco in talibus videtur habere lo
cū illud ad Roma. xiiij. Unuſquiſꝗ̄ in ſuo ſenſu abū
det. ſalua ſemꝑ ſanctoꝝ reuerentia ⁊ auctoritate. ¶ Cir
ca quintum. ſ. an ex quolibet ſenſu lr̄ali ſacre ſcriptu-
re poſſit ſumi efficax argumentū. dicēdum ꝙ licꝫ a ſo
lo ſēſu lr̄ali ſacre ſcripture poſſit ſumi efficax argumē
tū. vt patet per Aug. vbi ſupra. nō tamen ex quolibet
ſēſu lr̄ali ſacre ſcripture ſumitur efficax argumentū

nam cum ſint multi textus in ſacra ſcriptura qui diuer-
ſimode etiā a ſanctis doctoribus exponūtur. vt ſupra ar
ticulo tercio. ſeqr̄ur ꝙ ex nullo talium ſenſuum poſſet ſu
mi efficax argumentū. q2 ſic argueretur quaſi a diſiūcti-
ua ad alterā partem. Vn̄ tamē ſi hm̄oi ſenſus diuerſi in
aliquo ꝯcordāt: poteſt ſumi inde efficax argumentū. ſal-
tē in hoc in quo concordāt: ſicut Dan̄. ix. in cōputatōne
lxx. hebdomadaꝝ. vbi licet expoſitores tam hebrei q̄ӡ la
tini diuerſimode ſe habeant: nō ſolū in termino in quo
hebdomade habent initiū. ſ; etiam in progreſſu compu
tationis: quia tamē ſc̄m omnes terminus vltimus earū
iā longe trāſiuit in p̄teritū. ideo ex ip̄a auctoritate argu-
mentū efficax ſumitur ad cōcludendū xp̄m iam veniſſe.
vt ibidē patebit. Ex q̄bus ſeqr̄ur ꝙ cuӡ ſenſus lr̄al̄ ſacre
ſcripture in quibuſdam locis non ſit idem apud omnes
ideo poteſt cōtingere ꝙ ex aliquo ſenſu lr̄ali poſſet ſumi
argumentū validū ꝯtra quoſdā. puta cōtra tenētes eū-
dem ſenſum literalē. ex quo tamē ſenſu non poteſt ſumi
argumentū validū contra alios. ſ. tenētes aliam expoſi-
tionē ſeu ſenſum literalē. que quidē diuerſitas ſepius cō
tingit inter nos et infideles. Sunt eñ aliqui textus ſa-
cre ſcripture quoꝝ ſenſus qui eſt literal̄ ⁊ verus apud ca
tholicos nō ſufficit vt ex eo ſumatur efficax argumentū
contra infideles ſeu hereticos. ſ; ex hoc nō tollitur quin
tal̄ ſenſus catholicoꝝ ſit verus ⁊ lr̄al̄ apud catholicos cē
ſendus. verbi gratia cum pſalmiſta dicit. Verbo domi-
ni celi firmati ſunt ⁊c̄. Sēſus verꝰ ⁊ lr̄al̄ apud catholicos
eſt. ꝙ verbo domini. id eſt filio patris celi firmati ſunt.
que quidem expoſitio apud catholicos eſt quaſi neceſſa
ria. etiā conſona huic quod dicitur Iohā. j. Et verbum
erat apud deum. ⁊ omnia per ipſum. i. per verbum facta
ſunt. Sed ex hoc ſenſu nō ſumitur argumentuӡ efficax
contra infideles nō recipientes euangeliū. Illi eñ non
concedūt aliquam eſſe diſtinctionem realem in diuinis
ſic vt ſit aliqua diuina perſona eternaliter procedēs ab
alia per modum verbi mental̄. vnde cuӡ dicitur. Verbo
domini celi firmati ſunt. Ipi dicunt ꝙ hic loquitur pſal
miſta more humano: ſicut cū de mandato alicuius domi
ni aliqua ſiūt. dicit̄ ꝙ ſunt verbo eius facta. Sumitur ta
men ex hac auctoritate argumentū validū apud fideles
circa diſtinctōem perſonaꝝ i diuinis: put in p̄mo ſn̄ia-
rū di. ij. Ex quo ſeqr̄ur ꝙ catholicus exponēs hāc aucto
ritatem pō. debet eā catholice exponere: nō curās an ex
ea poſſet ſumi efficax argumentū ꝯtra infideles trinita-
tē negātes an nō: q2 nō oportet ꝙ ex quolibet ſenſu lr̄a-
li argumētū ſumat̄ apud oēs: vt iā dictū eſt. quod tñ po
ſtillator i hoc loco et alijs nōnull̄ locis videtur obſerua
re: vt i ſuis locis patebit. videt̄ eñ eſtimare ꝙ nō ſit ſen
ſus literal̄: niſi ille, a quo ſumit̄ argumentū validū etiam
ꝯtra aduerſarios: qd̄ tñ nō eſt ſic intelligendū vt dictū
ē. ¶ Circa ſextū. ſ. r̄ndēdo ad p̄ncipale queſitū vr̄ dicen
duӡ: ꝙ ſenſus lr̄al̄ poſſet compari ad alios ſenſus dupl̄r
vno mō vl̄r vel reſpectu totius ſacre ſcp̄ture in cōi. Alio
mō p̄ticulariter. ſ. ſc̄m quedā p̄ticularia loca ſacre ſcp̄tu
re. ſi primo mō competur ⁊ accipiatur ſacra ſcp̄tura pro
ut ē p̄ncipal̄r ſpeculatiua. tūc ſenſus literal̄ ſc̄m vnam cō
ſiderationem eſt eiuſdem dignitatis cum alijs ſenſibus
ſc̄m vō aliā conſideratōem eſt ceteris dignior. Ad quod
ſciēdū ꝙ ſcia ſpeculatiua dr̄ alia dignior ex duobꝰ. Uno
mō ex dignitate materie. nā vt dicit ph̄s in. xj. d̄ aīalibꝰ
minū quod poteſt haberi de cognitōe reꝝ altiſſimaruӡ:
deſiderabilius eſt q̄ӡ certiſſima cognitio ꝗ habet̄ de mini
mis rebus. ⁊ ſc̄m iſtā ꝯſideratōem ſenſus lr̄al̄: ⁊ ſēſus ſpi
ritual̄ ſacre ſcp̄ture cōiter accepti eiuſdē ſunt dignitatis
de eodē eñ tractat̄ ſc̄m vtrūꝗ̄ ſenſum. ſ. de deo ⁊ creatur̄
put in deuӡ referātur. prima parte queſtione. j. Alio vō
modo vna ſcia dicit̄ dignior alia ex certitudine ſc̄m quā
illa ſcia dicitur dignior que certior eſt. ⁊ ſc̄m hāc conſide-
ratōem manifeſtuӡ eſt ꝙ ſenſus literal̄ ſit dignior cum ſit
ceteris certior. Tota eñ certitudo aliorum ſenſuum ſa
cre ſcripture a certitudine ſenſus literal̄ dependet. vnde
Auguſtinus de doctrina chriſtiana. Nihil eſt qd̄ occulte
i aliq̄ loco ſacre ſcripture tradit̄. qd̄ nō alibi manifeſte

exponat̃. Cuius ratio eſt. nam ſpūalis expoſitō ſp̄ debet
habere fulcimentū ab aliqua lr̃ali expoſitōe ſacre ſcptu-
re. ꝑut in q̄olibeto ꝛ q̄one ſupra allegata plene tradit̃. ſi
aūt comparetur ſenſus lr̃alis ad alios ſenſus ſm̄ q̄dā pti-
cularia loca ſacre ſcpture ſic manifeſtū ē ꝙ in pluribꝰ lo-
cis ſenſus ſpūalis eſt dignior: ex eo ꝙ de altiori materia
tractat: ſicut cū legitur de Abrahā Gen̄. xxj. ꝙ duos fili-
os habuit ꝛc. qđ exponit̃ ab apl̃o Galath. iiij. ca. allego-
rice d̄ duobus teſtamētis: vbi patet ꝙ ſenſus allegoricꝰ
ille dignior ē q̄ ſenſus hyſtorialis illius lr̃e. ꝛ idē patꝫ de
multis alijs. Si aūt accipiat̃ ſacra doctrina ꝑut ꝯprehen-
dit ſub ſe ſciam practicā: tūc etiā ſenſus lr̃alis ꝛ ſpūalis
duplici mō ꝯpari pn̄t. ſ. vniuerſaliter et pticulariter. vt
dictū eſt. ſi primo modo: tūc ſenſus lr̃alis ꝛ ſpūalis euſ-
dē ſunt dignitatis. Illa eñ ſcia practica ſeu ars dignior
ē q̄ ad vlterioꝛē fine ordinat̃: vt ciuil̃ militari: vt j. j. eth.
Conſtat aūt ꝙ finis vltimus totius ſacre doctrine inq̄-
tū ē practica ſiue ſm̄ ſenſū lr̃alē ſiue ſm̄ ſenſū ſpūaleꝫ eſt
vnus ꝛ idem. ſ. beatitudo eterna. Si autē ꝯpent̃ ſcđo
mō. ſ. ſm̄ pticularia loca: tūc manifeſtū eſt ꝙ i quibuſdā
locis ſenſus ſpūalis eſt dignior: tanq̄ ꝓpinquior vltimo fi-
ni: vt patet in multis preceptis cerimonialibus: ſicut cū
di Deutro. xxv. Nō ligabis os bouis triturātis i area fru-
ges tuas. qđ exponit̃ ab apl̃o. j. Coꝛ. ix. ſpūaliter oñdēs
ꝙ ſenſus p̄cepti illius lr̃alis modice vtilitatis eſt. de q̄ di-
cit. Nunquid de bobus cura ē deo. an ꝓpter nos vtiq̄ di-
cit. ꝛ ſic de multis alijs. Sunt etiam alie conſideratōnes
q̄bus ſenſus lr̃alis preeminet ſenſibus ſpūalibus. quaꝝ
vna ē ex pte extenſionis. ſenſus eñ lr̃alis extendit ſe ad
quālibꝫ pticulā ſacre ſcripture. quilibet eñ paſſus ſacre
ſcripture habet aliquem ſenſum lr̃alem. Sēſus vō ſpūa-
les nō ſe extendūt ad totā ſacrā ſcripturā. ꝑut pꝫ ex di-
ctis in ſcđo articulo. alia vō ꝯſideratio ē ex pte vtilitatis
Senſus eñ lr̃alis cōioꝛ ē ſeu vniuerſalior: q2 etiā rudes
q̄ ad intelligibilia capienda nō ſunt idonei. p ſenſū lr̃alē
capiūt ſpūalia: ſaltē ſub ſimilitudinibus corpalibꝰ. ꝑut
i prima pte. q. j. ar. ix. Conſtat aūt ꝑut in primo ethicoꝝ
dr̃. ꝙ bonū quanto vniꝰ tanto diuinius. Ex hac igit̃ tri-
plici conſideratōe. qua ſenſus lr̃alis ceteris ſenſibus ſim-
pliciter ꝯpatus ē dignior pōt quodammodo accipi triplex
ratio ad cōmendationem huius poſtille. ſ. magiſtri Ni-
colai. Prima ē ex parte ſenſus lr̃alis q̄ ceteris mō predi-
cto ē dignior. hec eñ poſtilla inter alias q̄ in cōem vſum
venīūt magis intēdit lr̃alem ſenſuꝫ ceteris ſenſibus pre-
termiſſis ſeu valde modicū tactis: vt ipē dicit in ꝓlogo
Secūda ratio ex pte ſue extenſiōis. fuerūt eñ alique po-
ſtille ſolennes de ceteris ſingularibus vel pticularibus li-
bris diuine ſcripture. que ſe nō extēderūt ad oēs libros
hec vō ſe extēdit ad vtrūq̄ teſtamētū nihil inde ꝑtermit-
tens. Tercia vō rō ex parte ſue vtilitatis ſeu cōitatis. hec
eñ poſtilla ſaltē in his partibꝰ hyſpanie. ꝛ vt credo gal-
lie cōioꝛ eſt ceteris citra gloſam ordinariā. ad iſtā eñ re-
currunt nō ſolū theologi: ſ etiā iuriſte ꝛ alij intellectum
ſacre ſcripture planū habere deſiderantes. ſ licet ex p̄di-
ctis tribus hec poſtilla ſimpliciter ſit cōmendāda. ſunt
tñ alia tria q̄bus videtur ſaltē in aliquibus locis minus
ſufficere. Primū q2 expoſitōes ſanctoꝝ i pluribus locis
irrōnabilit̃ videt̃ poſtponere ꝓprie expoſitōi: ꝛ q̄nq̄ eti-
am expoſitōibus hebreoꝝ: qđ ē incōueniēs: vt dictū fu-
it in quarto articulo ſupra dicto. inter quos ſctōs docto-
res pluries videt̃ impugnare irrōnabiliter ſctū Tho.
q̄nq̄ expreſſe q̄nq̄ tacite: cuius ſancti doctoris eloquia
firmiter credo eſſe igne charitatis examiata ꝛ naturalis
ratōis dictamie multipliciter purgata. a q̄ etiā ſcto do-
ctore ipē poſtillator multa freq̄nt̃ accipit: licꝫ eū nō alle-
get niſi ſolū rephēdēdo. Scđo q2 in lr̃a hebraica ad quā
pluries recurrit nō videt̃ fuiſſe ſufficiēter eruditus: qua-
ſi illā i puericia didiciſſet: ſ de illa videt̃ habuiſſe notici-
am quaſi ab alijs in etate adulta mendicatiuo ſuffragio
acquiſitā. quod multū refert in pluribus ſacre ſcripture
paſſibus: vt in ſuis locis patebit. Terciū q2 vt ipē dicit
in ſecūdo prologo inter doctores hebraicos maxime in-
ducit ra. Sa. qui inter eos rationabilius ad declaratōeꝫ
ſenſus literalis vt aſſerit fuit locutus. cuius oppoſitū
eſt manifeſtū apud hebreos. qui licꝫ ipm̄ ra. Sa. repu-
tant ſolennem doctorem in thalmudicis: nō tamē in
his que pertinēt ad fideī ꝛ ſacre ſcripture expoſitōem
ſed potius inter eos reputātur maiores ſeu ſolennio-
res in huiuſmodi expoſitionibus. quidā alij vt Rabi
Moyſes egyptius gerundinēſis. ꝛ rabi Abenbazra ꝛ
alij prout iaꝫ videbitur. vt igitur p̄dicta ꝛ quedā alia
eluceſcant quod valde vtile putatur. conſiderans vti-
litatem huius poſtille. ad quā etiā infideles quandoq̄
recurrūt. ꝛ multotiens nō vt diſcant: ſ potius vt re-
prehēdāt. Nā vt dicit magiſter in ꝓlogo diſſentienti-
bus volūtatū motibus. diſſentiēs quoq̄ fit animoꝝ
ſenſus: cogitaui ex zelo diuine veritatis illam trāſcur-
rere: ꝛ vbi iuxta modū imbecillitatis noſtre aliq̄d vi-
ſum fuerit additione egere. i marginibus ſuperadde-
re. poſtillā q̄ ipaꝫ cū additionibus tibi vt in prefatio-
ne dicebā donare: nō tamē me putes vt corrigēter ſeu
temerarie aſſerēteꝫ: quod abſit. ſ ſimpliciter tibi alijſ-
q̄ qui hoc legerint ꝓponētem diffinitōem tamē eoꝝ
que p me dicūtur: ꝛ ad ꝓbatōem ſeu reprobatōeꝫ hu-
militer ac euidēter relinquo determinationi ſacroſan-
cte matris eccl̃ie ꝛ cuiuſcūq̄ melius ſentiētis. Cū au-
tē aliquam additionē huiuſmodi legere volueris opoꝛ-
tet vt prius videas ſniam poſtille in eo paſſu ad ple-
nū. nam quelibet additio ſniam poſtillatoris in eodē
loco ſupponit p intelligendā. nec ignoro ꝙ nō oībus
ſcꝫ q̄ forſan legerit hoc placebit opuſculuꝫ. ſ formido
vt iuxta Bernardū loquar me ob hāc rem multoꝝ
foꝛe indignatiōi obnoxiū. ꝛ quod aliq̄n ſuperfluus. ali-
quādo iudicaboꝛ p̄ſumptoꝛ. Sed cū nō vt nouꝰ expo-
ſitor auſus fuerim mittere manū. nec q̄cq̄ꝫ pꝰ p̄ſes qđ
ſit ꝯ p̄ſes. q̄nimmo ꝓ p̄ſibus vt arbitroꝛ ſcripſi. ſ po-
tius modicū hoc qđ videbis plano mō tradidi ꝓfun-
doꝝ myſteria peritioꝛibus relinquēdo: ceſſat vt eſtimo
preſumptōis reatus. ſuperfluitatis etiā viciuꝫ incur-
rere me nō credo: cū nō tam intēdiſſem ſacram expo-
nere lr̃am: quod iā multi maioꝝ noſtroꝝ fecerūt q̄ꝫ d̄
eadem loquēdo ſumere occaſionem: tum vt ſeneſcen-
tis etatis mee deuotōem excitarē: tum vt te ad ſtudia
noſtra mouēdo i aliquo adiuuarē. tum etiā q2 tecū
loq̄ delectabar. hāc materiā latius vtiliuſq̄ inter col-
loquēdū honeſtā vtilemq̄ putaui. Si quid tamen ſu-
perfluitatis preſumptiōi ſue: etſi ego nō ſentio: tu foꝛ-
ſan reperis. Solent eñ nōnūq̄ aliqua vicia p̄ſertim
ſpūalia a ſuis poſſeſſoribꝰ ignorari: que infinita demē-
tia ſaluatoꝛ dignet̃ ignoſcere. tu vō tolera patiēter:
zeluꝫ potius q̄ effectū conſiderās. Nūc autē ad que-
ſtionem propoſitā veniamus rn̄dendo ad argumēta
Ad primū dicendū ꝙ apl̃us cum dicit. Litera occidit
ſpūs autem viuificat. nō intēdit diſtinguere inter ſen-
ſum lr̃alem ꝛ ſpiritualeꝫ de quibus hic agitur. ſ inter
legem veterem que fuerat data i literis ſcriptis. ſ. i ta-
bulis decalogi ꝛ in libris moſayce legis: ꝛ inter legeꝫ
nouā que data fuit in ſpūſancto i cordibus. ꝑut fuit ꝓ-
phetatū: Hiere. xxxj. ca. Unde lex vetꝰ dr̃ lex lr̃e. et lex
noua lex ſpūs. ꝛ q2 teſtm̄ vetus cognitōeꝫ peccati da-
bat: ex qua augebatur concupia occaſionaliter ex ma-
licia humana: que ſemꝑ nititur in vetitū. nō auteꝫ da-
bat grām qua homo adiuuaretur ad implēda diuina
precepta. idcirco dicit. Lr̃a occidit. ſ. lex lr̃e que occa-
ſionaliter occidit mō predicto. ſ lex noua que lex ſpi-
ritus dicit̃ viuificat: inq̄tuꝫ eſt lex gratie qua homo
adiuuat̃ ad implēda diuia precepta. Ad ſcđm dicen-
dū ꝙ p ſenſū lr̃aleꝫ nō ſolū hꝫ hyſtoria tm̄. ſ. reꝝ geſta-
rū ſ etiā q̄ ſūt agēda. vt patet ex p̄ceptis charitat̃ i q̄-
bus ſm̄ doctrinā xp̄i tota lex pēdet. Siīr p ſenſū lr̃alē
habent̃ que ſunt credenda: vt de vnitate dei. Deut. vj.
capit. Audi iſrahel deus tuus vnus eſt. Et de trinita-
te pſonaꝝ: vt Math. xxviij. Baptizātes eos in noie
pr̄is ꝛ filij ꝛ ſpūſſancti. ꝛ ſic de alijs ad fidem ꝛ ſpē per-
tinētibus. Unde ſm̄ tho. prima parte. q. j. arti. vlt. in
rn̄ſione ad primū arg. Nihil ſub ſpūali ſenſu cōtinet̃.

fidei neceſſariũ: qđ ſcriptura per literalē ſenſuʒ alicui
manifeſte nō tradat. Et eſt ſnia Aug. de doct. xpiana.
hec ille. Unde ex hoc ꝙ in quibuſdã locis ſacre ſcptu
re ſenſus lral' ſolũ geſta docet: nō ſeqtur ſimplr ꝙ per
ſenſum lralem non habeanť ea que ſunt de neceſſita
te ſalutꝭ credēda. agēda: ⁊ ſperanda. Ad terciũ dicēdũ
ꝙ fundamētũ in ſpũalib⁹ ſepe dr̄ eſſe nobilius ſeu di
gnius ꝙ̄ edificiũ. Chriſtus enĩ ꝙ̄ ceteris ſuppoſitꝭ eccľie
incompabiliter dignioꝛ exiſtit fundamentuʒ dr̄. vñ. j.
Coꝛ. iij. Fundamentuʒ aliud nēo pōt ponere pter id
qđ poſitũ ē qđ ē xp̄s ieſ⁹: qđ dr̄ ſm ſiłitudinē. nã ſicut
fundamentũ i coꝛpalibus ſuſtinet edificiũ. ⁊ eſt prius
eo: ⁊ ipo deficiente edificiũ tēdit in ruinã: ſic i edificio
ſpũali xp̄s ſuſtinet totũ coꝛpus eccľie: ⁊ eſt prioꝛ eo di
gnitate ⁊ cauſalitate ſine quo edificiũ eccľiaſticuʒ eua
cuaret. Silr ſuo mō dicendũ eſt de ſenſu lrali. ſ. ꝙ ē fũ
damentũ. ſ. reſpectu alioꝝ ſenſuũ ſm quãdã ſiłitudi
nē. nã ſicut i edificio coꝛpali fundamēto ſublato edifi
ciũ tendit in ruinaʒ: ſic totus ſenſus ſpũalis ſacre ſcri
pture rueret ſenſu lrali totaliter ſblato: cũ ſenſus ſpũ
alis de hiis q̄ ad ſalutē ptinēt fũdari hēat i ſenſu lrali:
vt dictũ ē. Ad quartũ dicendũ: ꝙ i ſacra ſcptura mul
ta tradunť pabolice ſeu metaphoꝛice. ſ. ſub ſiłitudine
reꝝ coꝛpoꝛaliũ. Et hoc ꝓpter duo. primo ꝓpter neceſſi
tatē. ſecũdo ꝓpter vtilitatē. qꝛ enĩ debilitas cognitōis
nr̄e q̄ a ſenſu hʒ initiũ. diuina intelligere non pōt: niſi
varietate ſacroꝝ velaminũ circũuelata ſm Dyo. in. j.
de ce. hierar. Idcirco neceſſe eſt ꝙ ſub talibus ſiłitudi
nib⁹ diuina nobis tradãť: i quo etiã ē quedã vtilitas.
vt. ſ. rudes qui ad capiēda intelligibilia nō ſũt idonei
ſaltē ſub ſimilitudinibus coꝛpalibus ſpũalia ꝓponan
tur. vñ ſaluatoꝛ Mat. xiij. c. poſtꝗ̄ ꝓpoſuit ſiłitudineʒ
dicēs. Exijt q̄ ſeminat ⁊c. poſtea diſcipulis ait. Uobis
datũ eſt noſſe myſteriũ regni. ceteris autē i parabolis
⁊c. Unde ſm Tho. i prima pte. q. j. ar. vlť. i reſponſione
ad terciũ ar. In talibus pabolicis locutōibus ſeu me
tapħ. ſenſus pabolicus ſb lrali cōtineť. Cuius ratō ē
nã p voces ſignificať aliqđ ꝓpꝛie. aliquid figuratiue.
nec i talibus eſt ſenſus lralis ipa figura ſ; illud quod ē
figuratuʒ. nō ergo cum ſcriptura nominat dei brachi
um eſt literal' ſenſus: quaſi in deo ſit membꝝ hmõi coꝛ
poꝛale. ſed illud quod per mēbꝝ ſignificatur. ſ. virtus
operatiua. Et idē dicendũ eſt cum dicitur deũ deſcen
dere ⁊ hmõi. ſciãs ꝙ nō eſt ſenſus lralis ꝙ deus moue
atur. ſ; ꝙ ad modũ deſcēdentis operetur ꝓuidentiã ſuã
rebus inferioꝛibus applicando. ⁊ ſic patet ꝙ ſenſui lra
li ſacre ſcripture ex talibus locutionibus nũꝗ̄ poteſt
ſubeſſe falſũ. Ad quintũ ſciendũ ꝙ ſi liber ſacre ſcri
pture de quo Ezech. ij. ⁊ Apoca. v. dicať ſcriptus foꝛi
ratōne ſenſus literal' qui dicitur potētioꝛ: eo ꝙ per vo
ces immediate ſignificatur: et dicatur ſcriptus intus
ꝓpter ſenſum myſticũ ſeu ſpũalē qui eſt latentioꝛ. nō
tamen ex hoc ſequitur ꝙ ſenſus literal' ſit minoꝛis di
gnitatis vniuerſaliter: ſ; ſoluʒ particulariter. ſ. vt illis
locis ſeu paſſibus ſacre ſcripture in quibus cōcurrunt
duo ſenſus. vnus. ſ. ſpũalis qui de altioꝛi materia tra
ctat ſeu vtilioꝛi: et alius literalis qui tractat de rebus
geſtis que ſunt minoꝛis dignitatis: vt dictum fuit ſu
pꝛa. Sed ex hac cōſideratiōe habetur ꝙ ſenſus litera
lis ſimplr loquendo ſit dignioꝛ. eo ꝙ eius noticia ſe ex
tendit nō ſolum ad ſapientes qui myſtica intelligunt
ſed etiã ad rudes. iuxta illud ad Ro. j. Sapiētibus et
inſipiētibus debitoꝛ ſum. Ex quo manifeſte ſenſus ſa
cre ſcripture dicitur intus ⁊ foꝛis ſcriptus. etiam ſm
ſenſum literalē tm̄. Nam vt deductũ fuit in tercio ar
ticulo huius queſtionis d̄ hiis que pertinent ad ſenſũ
literalē quedã ſunt intimioꝛa ꝙ̄ alia. Ad ſextum di
cendum ꝙ ſicut ſtudium humanarum ſcientiaruʒ in
cipit a principijs naturaliter notis: ſic ſtudium ſacre
ſcripture recte oꝛdinatum incipit ab articulis fidei di
uinitus i ſacra ſcriptura reuelatis qui fundãtur i ſen
ſu literali ſacre ſcripture. Ex quibus articulis vnacũ
alijs in ſacra ſcriptura traditis ſeu per veram et rectã

rationē inuentis ꝓcediť ad aliqua alia ꝓbãda ſicut apo
ſtolus. j. Coꝛ. xv. ex reſurrectōe xp̄i arguit reſurrectōeʒ
cõmunē. et per iſtũ ꝓceſſum deueniť ad oĩa que i ſacra
theologia veraciter tradunť. que oĩa reducunť ad ſenſũ
literalē ipius ſacre ſcripture vt dictũ eſt. Ex quo patet ꝙ
ſtudiũ ſacre ſcripture incipit ab intellectu ſenſus litera
lis ipius primarie ſumpto. ⁊ terminať in hiis que in ea
deʒ ſacra ſcriptura tradunť vel deducũtur ex eis modo
p̄dicto. Cetera autē que ad ſenſum ſpũalem pertinēt fũ
dari habent in predictis vt dictum ē. Ex quibus patʒ ex
cellentia ſenſus literalis inq̄ntum in ea includunť circa
cognitionē diuinã que eſt per fidē: tam illa que ſe habēt
in alijs ſcientijs vt intellectus. ſ. pꝛima principia: ꝙ̄ illa
que ſe habent vt ſcia. ſ. que deducũtur a principijs: ꝙ̄ eti
am illa que ſunt de ſummis cauſis rerum que pertinent
ad ſapientiã: vt in. vj. ethico. Illud auteʒ quod dicit apo
ſtolus Ro. j. Inuiſibilia dei a creatura mũdi p ea que fa
cta ſunt intellecta cōſpiciunť. ꝓpꝛie intelligitur de hiis q̄
cognoſcũtur de deo p creaturas vt philoſophi cognoue
runt. vñ ibidē dicit. Qđ notũ eſt dei manifeſtum eſt illis
⁊c. Ad ſeptimũ dicendũ ꝙ ex illa auctoꝛitate Grego.
nō eſt intelligendũ ꝙ ſenſus lralis ſacre ſcripture. ſ. q̄ ab
auctoꝛe intēditur deficiat in aliquo loco: ſic vt vel falſum
includat. vel quid penitus inutile. pꝛimũ enĩ eēt infirma
re totã auctoꝛitatē ſacre ſcripture. vt Aug. dicit. ſcđʒ cō
tra aplm ſic dicentē. Queciꝗ̄ ſcripta ſunt ad noſtrã do
ctrinã ſcripta ſũt. ſ; quia ſenſus literal' acceptus a ſignifi
catione qua voces ſignificãt res qñꝗ̄ deficit. in tali caſu
dicit Grego. ꝙ redeundũ eſt ad ſignificatōnem qua res
per voces ſignificare aliud vlterius ſignificãt. quod per
tinet ad myſticã expoſitōeʒ. Et i talibus ſenſus lral' pꝛĩ
cipaliter intellectus ab auctoꝛe. nō eſt ille qui per ſignifi
catōeʒ vocũ pꝛimarie intelligiť: ſ; potius ille q̄ vlterius p
ſignificatiōeʒ reꝝ p voces ſignificataꝝ habeť. Cōtingit
autē hoc i ſacra ſcriptura multiplr. Pꝛimo in locutōibus
parabolicꝭ: vt dictũ fuit i rñſione ad quartũ argumentũ
Iteꝝ cũ ſcriptura loquēs de vno ad lrãm tranſit ad ali
ud cuius ē figura: vt patet in pꝛima regula ⁊ vltima bea
ti Iſid. q̄ ponũtur in ſecũdo ꝓlogo hui⁹ poſtille. Itē cuʒ
aliqua hyſtoꝛia ſm ſignificationē vocũ tm̄ intellecta nō
inducit aliquã inſtructōem in fide ſeu in moꝛibus vtili
tatem. nec etiã inducit ad aliquã honeſtatē i cōuerſatō
ne humana: ſ; potius videtur aliquam ſpeciē mali indu
cere ſeu approbare. ⁊ ideo in tali hyſtoꝛia requirēdus eſt
neceſſario ſenſus ſm myſticã ſignificationeʒ: accōmod⁹
⁊ vtilis ad aliquid p̄dictoꝝ. iuxta illud Iſa. xlviij. Ego
dñs docēs te vtilia. Et hoc inſinuãt vba Greg. i p̄dicta
auctoꝛitate cũ dicit. Cũ oꝛdo hiſtoꝛie deficit. hyſtoꝛia enĩ
ſacra oꝛdinať ad noſtrã doctrinã. cum autē in hoc ſm ſi
gnificatōem vocũ deficiat: ꝯſtat ꝙ oꝛdo hyſtoꝛie deficit.
⁊ ſic ſine dubitatōe redeundũ ē ad ſpũalē ſenſuʒ mō p̄di
cto: qui i talibus habēdus eſt p lrali: cuius exemplũ ha
beť. iij. Reg. j. c. i hyſtoꝛia de abyſac adducta ad dauid i
ſenectute ſua. put Hiero. ibidē notabiliter exponit. vi
de ibi i additiōe ſcđa. q̄ q̄dē defectus i ſenſu accepto ſm
ſignificatōʒ vocũ tm̄ ſepe ꝯtingit i ſacra ſcptura mō p̄di
cto. Unde in talib⁹ locis recurrēdũ ē ad auctoꝛitateʒ beati
Grego. ſupꝛadictã: que valde attēdēda ē.

Copia cuiuſdã litere que ꝯtra determinationē p̄dicte
queſtionis a quodã magiſtro in ſacra pagina d̄ oꝛdie mi
noꝝ auctoꝛi additionũ fuit miſſa.

Alme p̄ſul: q̄ ⁊ alť ſymeō annoſus: famoſus ſtu
dio diuine legꝭ tuã emeritã ſenectutē obtuliſti
quaſi ſacrificiũ veſpertinũ: i quo foꝛſan reſpōſũ
accepiſti a ſpũſacto: nō te videre moꝛtē niſi p̄
us additiōibus declaratiuis declaratōes lrales vtriuſꝗ̄
teſtamēti elucidares. q̄ i te eſſet vena vite ⁊ i lumie tuo
lumē illi⁹ videreť. idcirco tibi laus ⁊ honoꝛ i eccľia ſcõꝝ
vt ceterꝭ ſacrã ſcpturã elucidãtib⁹ ē ꝯceſſ⁹. Et qm̄ alme
p̄ſul: apex ⁊ paſtoꝛ. ſpeculũ ⁊ agalma lucifoꝛme pēnal' in
troductō tui opis additōes nominati ad man⁹ mei paugis

Prologus

fratris minoris ſuſpirantis fama p̄mo. ſecūdo ſcriptu
ra peruenit: in quo cerniēs mentis tue rectitudinē com
placatam ramuſculo bone nature legis quam interſerit
paulus ad thezaurizandū patribus filijs nec minus ter
minū queſtiōis. qua querit tua ingenioſa ſolertia digni
tatē lr̄alis intelligētie abundare alijs ſacre ſcripture ſen
ſibus. ꝑ cuius p̄te cōtra octo rōnibus Achilleis funda
mentū veritatis agitaſti: nō modicū firmitatē eiuſdē ſo
lidādo: i eo honoris ſtuti debiti deciſionē aſſignādo ſub
numero ſenario: i quibus oībus etſi magna exuberat
vtilitas. attn̄ non ingenioſa ſbtilitas mentē reficit eleua
tā: nō ſatiat tue queſtōis determinatio affirmatiua: cuꝫ
ſua determinatio oppoſitum cōcludat. qm̄ ſicut adoratō
imaginis nō ꝓpter imaginē ſ; imaginatū fit: ſic reuerētia
ꝛ honor lr̄e ꝓpter ſpm̄. ꝛ ꝓpter qd̄ vnūqdq̄ ꝛ illud poti⁹.
Honor em̄ et reuerētia trāſit i ꝓthotypū nō vrna aurea
māna plena: vga ꝛ tabule ꝓpter archā feder: ſ; archa ꝓ
pter talia reuerēda erat. Quid interiora niſi ſpūal intelli
gētia. Quid archa niſi lr̄a ꝓſpectaſ. Quid ad hoc diſtin
ctius ezechielitica viſio manifeſtat: cū pulcri⁹ iſta depin
git ſb metaphora rote in medio rote. rota i medio rote.
lr̄a grei lr̄a leg: qbus nō ꝯcedit vitā ſ; ſpūalē intelligenti
am cū ſubiūgit. Et ſpūs vite erat i rotis. hec em̄ ē vera vi
ta quā verbū vite cecitati iudaice predicauit: cum dixit.
Scrutami ſcptura ꝛc. nō ſatiat etiā p̄muꝫ deciſiōis. nec
ſcdm̄. nec terciū. nec quartū. nec quintū. ponit ſextū vbi
agiſ de ꝯpatōe ſenſus lr̄al ad myſticū ſenſū: int quos cō
paratio nō ē poſſibil ꝓpter gradus diuerſaꝝ ſpērū. extra
qd̄ nō ꝯtingit ꝯpatio ꝓpter intenſiōꝫ graduale ſpecifice
nature. Quare ex his deuēdenter fallit motiuū triplicis
ꝯſideratōis qua ſenſus lr̄alis alijs ſenſibus ſimplr̄ cōpa
tus ē dignior. ſ. ex p̄te extēſionis. fallit iſtud cuꝫ cuncta ſa
cra eloquia plena ſint diuicis ſachis. hāc lōgiorē extēſiōeꝫ
ſpūs ſupra lr̄am cognouit paulus cū dixit. Oīa in figu
ra illis ꝯtingebāt: nō ſolū ſcripta. ſ; etiā quocūq; alio mō
tradita. ꝛ ꝓpter hoc etiā fallit ſcdm̄. ſ. ex p̄te vtilitatis. qm̄
quāto aliqd̄ vniuerſalius tāto cōicabilius. ſenſus autē
lr̄alis ꝓpter ſuā limitatōeꝫ per doctores famoſos ꝛ ſignā
ter per doctorē irrefragabilē eſt incōicabilis. nō em̄ diui
ditur ſ; bn̄ myſticus multiplicatur. Et ponā multiplica
tionē doctoris. qm̄ inquit. aut refert mores. aut fideꝫ. pri
mo mō tropologicus. ſecundo duplr̄. qm̄ vel fidē deitaſ.
vel humanitaſ. Si deitaſ. anagogicus. Si humanitatis.
allegoricus. Terciū autē etiā fallit. qm̄ dignitas iſtorum
ſenſuū attēdit penes maiorē vtilitateꝫ. que conſequitur
maiorē certitudinem inq̄ntum eſt ex ſe. nō em̄ certitudo
ſpūalis intelligētie eſt ſpeculatōis ſicut lr̄alis intelligen
tie. ſ; ē certitudo experiētie ꝛ ſm̄ affectū. ꝛ per modū in
ſtus. per ſpiratōꝫ ꝛ teſtimoniū ſpūſſancti: ex quibus non
cōſurgit rō cōmendatiōis poſtille doctoris Nicolai. ſed
cōfidēdo de tui benigna conditōe: cui me deuote cōmen
do. eſtimo rationē ſue commēdatōis conſurgere ex oppo
ſitis adiectiuis: quibus Nicolaū tamimmerite reprehē
dere niteris. Comendatur em̄ quis ex ꝓprio opere. quare
ſnīas doctoꝝ poſtpoſuit quaſi impertinētes: vt auctori
zaret opus ſuum eccleſie doctoribus a qua nō deuiauit.
Nec probas ꝙ dicis verba ſancti Tho. eſſe igne charita
tis examinata: cum in pluribus ſuis determinationibus
ſint ipugnata p̄ plures ingenioſos theologos viros ad
mirabiles. q ſi in corpore ſcripſerint neſcio. de⁹ ſcit. Com
mēdaſ ſcdo. ꝛ ſi nō a ꝓprietate ſermonis hebraici quem
nō i lacte ſuxit ſ; a veritate ſnīe. circa quā nō errauit immi
ſcēdo illā habitui theologico qui illū lactauit. Cōmēdaſ
tercio i eo: ꝙ inter oēs doctores hebraicos ra. Sa. elegit
qm̄ inter oēs illū meliorē theologū inuenit. Iſta ſic indi
geſta tue digeſte prudentie alme p̄ſul ſcribo calamo bre
uiſſimo: ꝯmēdās tue ingenioſe ſcie defectus calami igna
ri. attn̄ deo teſte tibi nūc pluſq; viuēti i ſeculo afficior: cū
inter mortales ſis nūc ſtuoſior. et tui reuerētia eēt mihi
opus tuū aſſidua diligētia ſi occurriſſet mihi ſua p̄tia.
viue cū gr̄a vt viuas ſemp̄ in gloria.

¶ Copia rn̄ſionis ad predictā eplām.

Venerāde religiōis vir fr̄ ꝛ amice chariſſime li
teras tuas me recepiſſe recogſco. iqua ꝓ exor
dio me alteꝝ Symeoneꝫ vocas: cui i nullo me
credo aſſimilari niſi i ſenecta: vtinā vberi. Sꝫ illarum
ꝓceſſu aliqualiter conſpecto te potius vocare poſſeꝫ
alteꝝ ſamaritanū. oleū em̄ laudis cū vino reprehēſio
nis artificioſe ſatiſ attuliſti. De vtraq; aūt materia pl⁹
q̄ȝ caſus requireret credo te attuliſſe. Nō em̄ taleꝫ ac
tatū me ſētio qualē me ſcpſiſti. nec dicta mea de qbus
agiſ: inq̄ntū ingenij mei modulus intelligere valet re
p̄heſiōe tua ꝯdigna repio. Si tn̄ ſūt libēter correctōeꝫ
recipiā. Nō em̄ vanū nomē acquirere: ſ; veritatē inq̄
rere ꝓpoſiti mei ē. Sꝫ p̄ hoc lati⁹ diſcurrēdo. q̄ntū ad p̄
mū tuū beniuolū erga perſonā meā affectuꝫ a q̄ hm̄oi
oleū emanaſſe ꝯcerno: gratū habeo. ꝛ grātuꝫ retribu
tione eſtimo eſſe cōdignū. De ſcdo vō amplector libē
ter effectū. Ferꝝ em̄ ferro acuiſ. ꝛ ꝯrioꝝ ſolutiōibus
veritas mag elluceſcit. Decreui autē per ſingula argu
mēta tua diſcurrere: ꝛ oi rhetoꝝ flore depoſito verbis
planis qbus in ſciarum inueſtigationibus vti ſolem⁹
ſingul ꝓut mihi videbitur reſpōdere: obiectiua verba
tua repetēdo i locſuis: vt oi ꝯfuſiōe ſemota: ſinguloꝝ
veritas apti⁹ innoteſcat. Dicſ em̄ p̄mo de q̄ōne mea in
generali ſic. In qb⁹ oib⁹ etſi magna exuberat vtilitas
nō ingenioſa ſbtilitas mentē reficit eleuatā. Circa qd̄
nō modicū de tua diſcretōe admiror. vba em̄ q̄ i ſacre
ſcripture expoſitiōibus magnā exuberāt vtilitatē. q̄d
ſi nō reficiāt mentē eleuatā. Quidā em̄ ꝓphetaꝝ ſcri
pſit. Ego dn̄s docens te vtilia. Qn̄ nō dixit ſbtilia ſeu
ingenioſa. talia em̄ q̄ vt dicis mentē eleuatā reficiunt
ſi ꝯ vtilia diſtiguāſ: poti⁹ ꝑtinere videnſ ad alta ſape
re q̄ȝ ad ſobrietatē. Conſequenter dicis ꝙ nō ſatiat te
q̄ōis determinatio affirmatiua ꝛc. Ex quo videtur ꝙ
nō vid ſti: vel forte nō attēte conſideraſti determiatōꝫ
meā ſpālitr in ſexto articulo rn̄ſali: vbi manifeſte ha
betur ꝙ deciſio ſeu determinatio mea nō fuit affirma
tiua ſimpliciter ſed diſtinctiua. Sunt em̄ ibi tres diſti
ctiones: ſm̄ quarum vnam ſenſus literalis p̄eminet.
ſm̄ aliā vō eſt equalis dignitatis. ꝛ ſm̄ aliam etiā mi
noris dignitatis q̄ȝ ſenſus ſpiritualis. Cōſequēter di
cis ꝙ reuerentia ꝛ honor litere eſt propter ſpiritū. q̄a
propter quod vnūquodq; ꝛ illud mag. ſ. poſterioruꝫ.
Ex quo conaris concludere: ꝙ ſenſus literalis hono
ratur propter ſpūalem: ad quod deducis exempluꝫ de
archa federis cui honor debebatur propter contenta
in ea: et nō econtra. Frater mi chariſſime mihi videſ
te hic inuoluiſſe ſententias. Si em̄ per hoc ꝙ dicis lite
ra intellig characteres in tabulis expreſſos. ꝛ per ſpi
ritum intellig ſenſum per eos ſignatum vtiq; conce
ditur tibi. ſed nihil facis cōtra me argumentādo. Nā
ſenſus literalis eſt qui primo per literam intelligitur:
ꝛ ideo ſecundo ei debetur honor ꝛ potius q̄ȝ litere ma
teriali. Si autem per hoc ꝙ dicis litera intelligis ſen
ſum literalem. ꝛ per ſpiritum ſenſuꝫ myſticum ſeu ſpi
ritualem: ſic diſtinguendū eſt. Naꝫ in quibuſdā locis
ſacre ſcripture: vt i hyſtorialibus ve. teſta. ſeu cerimo
nialibus ꝛ huiuſmodi: dignior ē ſenſus myſticus q̄ȝ li
teralis: vt in ſexto articulo rn̄ſali queſtionis p̄dicte fu
it oſtenſū ꝛ in talibus poteſt habere locū exemplū pre
dictū de archa federis. In alijs vō locis vbi ſenſus li
teralis ſolus ſm̄ Aug inquiritur. exemplū predictuꝫ
nullū videtur habere locum: vt patet i materia ꝓpria
de qua loqueris. in tabulis em̄ teſtamēti que i archa fe
deris cōcludebantur. nihil aliud continebatur niſi pre
cepta decalogi. que quidē p̄cepta nō exponūtur prin
cipaliter ſeu ꝯmuniter niſi ſm̄ ſenſū lr̄alē: ad quē oēs
expoſitōes eoꝝ q̄ntumcūq; multiplices reducuntur
Conſequēter deducis viſionē ezechielis de rota in me
dio rote ad tuū ꝓpoſitū oſtēdendū. quod manifeſte vi
deſ nō valere. Si em̄ hāc viſiōꝫ allegas ſm̄ lr̄alē ſenſū
ïr terroga mgr̄m Nico. q̄ lr̄alē ſenſum maxime ſequiſ
ꝛ dicet tibi. ꝙ ꝑ quaternū nūeꝝ aialiū ꝛ rotaꝝ in viſi
one ezechiel. intelligiſ quaternari⁹ regnoꝝ ſuccedēti

uũ.ſ.Chaldeoꝝ.perſaꝝ.grecoꝝ:ꝛ romanoꝝ.ꝛ ſic au-
ctoritas tua ſm literalẽ ſenſũ nihil facit ꝯtra me. Si
aũt eaꝫ allegas ſm ſenſum ſpũalẽ. vide Greg. qui hãc
viſiõꝫ i bomel.ſuis ſuper Ezech. elegãter expoſuit:q̃
rotã i medio rote nouuꝫ teſtm̃ in medio veteris expo
ſuit. Cõſtat autem ꝙ i vtroqꝫ teſtõ:ꝛ per ꝯñs i vtraqꝫ
rota inuenitur ſenſus lr̃alis ꝛ ſpũalis. Sed dicis.licꝫ
i vtroqꝫ teſtõ inueniꝫ ſenſus lr̃alis ꝛ ſpũalis: vita ta-
mẽ nõ ꝓcediꝫ niſi ſpũali intelligẽtie cũ ſbdiꝫ. Et ſpũs
vite erat i rotꝫ. Audi rogo ſi per ſpũalem intelligẽtiaꝫ
ſolũ intelligeres ſpũalẽ ſenſũ ſeu myſticũ excluſo ſen-
ſu literali manifeſte deuiares a veritate ſacre ſcripture
Cõſtat enĩ ꝙ oĩa que de neceſſitate ſaluꝫ tradũtur cre
denda ſeu agẽda i ſacra ſcriptura:ſub ſenſu literali re-
periunꝫ. Myſteriũ enĩ ſũme trinitaꝫ ꝛ vnitaꝫ: qđ inꝫ
credẽda ſũmũ tenet locũ:i auctoritatibꝫ ſacre ſcriptu-
re ſm ſenſũ lr̃alẽ intellecꝫ fundaꝫ. Vñ Aug. tractãs ꝺ
ordine ſeruãdo cũ de trinitate agiꝫ in quarto libro de
trinitate ſic dicit. pmo ꝯ auctoritates ſacraꝝ ſcriptu-
raꝝ:vtꝝ fides ita ſe habeat demõſtrandũ ẽ. deinde ad
uerſus garrulos ꝛc̃. Cõſtat aũt ꝙ auctoritates ſacra
rũ ſcpturaꝝ:q̃ nos obligãt ad credẽdũ i myſteriũ ſan
cte trinitaꝫ ſunt ille:q̃ ſm ſenſũ lr̃alẽ hoc dicũt.tm̃mõ
enĩ a talibꝫ ſumiꝫ efficax argumẽtũ ſm eundẽ Aug. ꝺ
doc. xpiana. Vñ oĩa teſtioĩa q̃ a mgr̃o i.j.diſt.ij.ad h
myſteriũ fundãdũ deducũtur:intelligũꝫ ſm ſenſũ lr̃a
lẽ:vt ibidẽ patet. De myſterio autẽ incarnatõis verbi
i cuꝫ agnitõe vita eterna ꝯſiſtit. Vñ hec ẽ vita eterna
vt cognoſcant te deũ. ꝛ quẽ miſiſti filiũ tuũ ꝛc̃.manife
ſtũ ẽ ꝙ oĩa circa hoc de neceſſitate ſaluꝫ credẽda.i ſen-
ſu lr̃ali pꝛĩcipaliter tradũtur. vt cũ de incarnatõe dici
tur. Verbũ caro factũ eſt:quod ſm ſenſũ lr̃alẽ incar-
natõꝫ verã ſignificat. Et cũ de morte dꝫ. Clamãs vo-
ce magna expirauit. ꝛ ſic de alijs circa humanitatem
xpi credẽdis que oĩa i ſenſu lr̃ali inueniũtur. Idem
de creatõne mũdi ꝛ alijs articulis fidei qui nobis ꝓpo
nũtur credẽdi:qui oẽs ſb ſenſu lr̃ali inueniũtur. ꝛ iõ
habet vim interlocutoriã:vt dictũ eſt. De his ꝟo que
agẽda ſunt de neceſſitate ſalutis ſolũ accipio illa duo
manifeſta.i quibus tota lex pẽdet ꝛ prophete. ſm teſti
moniũ ſaluatoris.ſ. Diliges dñm deum tuum ex toto
corde ꝛc̃. Et diliges ꝓximũ tuũ ſicut teipm̃. iſta.n.mã
data nõ habẽt niſi ſenſum lr̃alẽ. Nõ enĩ hoc loco res
ſignificate per vocem deus:ſeu per hanc vocẽ ꝓximꝰ:
ꝛ per hãc vocem diliges:vlterius alias res ſignificãt
a quibus rebus ſignificaꝫ ſenſus alius accipiatur:vt
eſt manifeſtũ. Et attẽde ꝙ nõ ſolũ ꝓdicta que de nece
ſſitate ſaluꝫ ſũt agẽda. ſ etiã illa que ad ſtatũ perfectiſ
onis pertinẽt. ꝛ que vt ꝯſilia dantur:habentur ꝑ ſen-
ſum lr̃alem:vt cum dicitur. Si vis perfectus eſſe:va-
de ꝛ vende omnia que habes ꝛ da pauperibus. In q̃-
bus verbis ſm ſenſũ lr̃alẽ intellectis:intelliguntꝫ om-
nia illa que ad ſtatũ ꝑfectionis pertinẽt:vt eſt manife
ſtum. Itẽ doctrina ſacroꝝ ecclie quibus gratia inſtifi
cãs datur ſeu augetur:quero per quẽ ſenſuꝫ datur no
bis i ſcripturis. per lr̃alem ſeu myſticũ:nõ eſt dubita-
bile ꝙ per lr̃alem. Cum enĩ dicitur. Qui crediderit et
baptizatus fuerit ꝛc̃. ſm ſenſuꝫ lr̃aleꝫ inſtitutõ ſacra-
menti baptiſmi intelligitur. Similiter cũ dicitur. Caro
mea vere eſt cibus:et qui mãducat meã carnẽ ꝛc̃. ſm
ſenſum literalem dictorum huiõi habetur virtusꝰ ſeu
efficacia ſacramenti eucbariſtie. Similiter per ſenſuꝫ
literalẽ huiuſmodi dicti. Confitemini alterutruꝫ pec
cata veſtra. ſacramentũ penitẽtie intelligimus. Quis
ergo ſane mentis audeat dicere ꝙ in ſenſu literali nõ
eſt ſpiritus vite. cuꝫ i eo omnia credenda ꝛ agẽda ad
vitam ſpiritualeꝫ pertinentia tradãtur. Sed forte di
ceres ꝙ omnia predicta etiam habentur in ſenſu my-
ſtico. nã per ſenſũ allegoricũ habẽtur ea que ſunt cre-
denda. ꝛ per tropologicũ que ſunt agẽda ꝛc̃. Ad quod
dicendũ ꝙ nihil ſub ſenſu ſpirituali continẽꝫ fidei vel
moribꝫ neceſſariũ. qđ ſcriptura alicui per literalẽ ſen
ſuꝫ nõ manifeſte tradat. vñ Aug. ad vincẽtiũ donati

ſtã. Quis autẽ nõ impꝛudẽtiſſime nitatur aliq̃d i allego
ria poſitũ ꝓ ſe adducere:niſi habeat etiã manifeſta teſti
monia quorũ lumie illuſtrẽtur obſcura. Sꝫ vlterius de
ſenſu myſtico videriꝫ dicere ſic. Hec enĩ eſt vera vita quã
verbũ vite cecitati iudaice predicauit. cuꝫ dixit. Scruta
mi ſcripturas. in quibus putatis vos vitã eternã habe-
re. per hec tua verba ſentio te eſtimare:ꝙ ꝑ ſcrutiniũ ſcri
pturaꝝ a xp̃o preceptũ iudeis:intelligitur eis mandare
vt de ſacris literis educerent ſeu extraherent ſenſuꝫ ſpũ-
alẽ ſeu myſticũ. qđ ſalua pace dixerim nullã cõtinet veri
tatẽ. Audeo ei tibi dicere frater. Scrutare oĩa ſacra euã
gelia dei: ꝛ nõ reperies xp̃m allegaſſe auctoritatẽ aliquã
ſacre ſcripture vel diſcipulis erudiẽdis. aut iudeis con-
tradicẽtibus. ſeu etiã dyabolo tẽptãti niſi ſub ſenſu lr̃a-
li intellectã. Vñ ꝛ mgr̃ Nicolaus hec recte ꝯſiderãs i to
ta poſtilla ſua ve.te. vbi occurrit aliq̃s textus allegatus
i nouo a xp̃o vel a diſcipulis ſemper exponit euꝫ ſm ſen
ſum literalẽ:intantũ ꝙ etiam illud pſ. Lapidem queꝫ re
probauerunt edificantes:hic factus eſt in caput anguli
exponit intelligẽdum eſſe ſm ſenſum literalẽ de chriſto.
eo ꝙ xp̃s iudeis illum textũ ꝺ ſeipſo allegauit. Similiter
omnes auctoritates ve.te. teſta. quas aplus allegat ad he
bre.ſ. ad probandã diuinitateꝫ chriſti ꝛ alia eius myſte-
ria conatur eos reducere ad ſenſum literalẽ quantũcun
qꝫ prima facie habeant aliam apparentiam: quod eſt ne
ceſſariũ. ad hoc ꝙ ſint efficaces ad concludẽdum inten-
tuꝫ. et ſic in locis alijs quibuſcunqꝫ totius poſtille. Ex q̃
cõcluditur cõtra te. ipſos enĩ ſenſus mandabat chriſtus
ſcrutari. de q̃bꝰ ipe quotidie dicebat. ꝓdicabat:ſeu diſpu
tabat q̃ ſunt tm̃mõ lr̃ales vt dictũ ẽ. ꝛ ideo illud verbuꝫ
xp̃i. Scrutami ſcripturas. quod pro te allegas. ſm ma-
giſtꝝ predictuꝫ exponitur de myſterijs xp̃i que in ſacris
ſcripturis intellectis reperiuntur. Dixit enĩ ſuper predi
cto verbo.ſ. ſcrutami ſcripturas: Iohãnis.v. ſic ſcriptu-
ra vet.te. deſignat tempus aduentus eius: Gen̄. penulti.
Nõ auferetur ſceptruꝫ de Iuda. ꝛ Dañ.ix. vbi determi
natur aduentus ſanctiſſactoꝝ ſubꝰnumero certo hebdo
madaꝝ. Determinat etiã locũ natiuitatꝫ. Miche.v. Et
tu bethlee. Determinat etiã modũ naſcẽdi Iſa.vij. Ec
ce virgo concipiet. Et modũ conuerſandi Zach.ix. Ec
ce rex tuus venit tibi. Et modũ moriendi: Iſa.liij. Sicut
ouis ad occiſionẽ ducetur ꝛc̃. Et breuiter omnia chriſti
myſteria i ve.teſt. inueniũtur expreſſa. et i xp̃o completa
hec ille. Conſtat autẽ ꝙ omnes auctoritates ꝓdicte alle
gate per poſtillatorẽ ſm ſenſuꝫ literalẽ predicta myſte-
ria ſignificant. Et ſic patet ꝙ cum dꝫ. Scrutami ſcriptu
ras:referendũ ẽ ad ſenſuꝫ lr̃alem quod eſt intentũ. ſ for
te dices ꝙ ſenſus lr̃alis nõ indiget ſcrutinio:cũ ex ſigni-
ficatis per vocem accipitur. ꝛ ſic ſtatim offert ſe intelle-
ctui cum modico ſcrutinio ſeu rationis indagine. vñ de
hoc ſuperfluuꝫ videretur cecitati iudaice xp̃m ꝓdicaſſe.
Scrutami ſcripturas. cum ipi de hoc ſenſu ſatꝫ edocti fu
iſſent. Nõ ſic frater mi:nõ ſic. Sẽſus enĩ lr̃alis ſacre ſcri
pture licet ex ſignificaꝫ per vocẽ accipiatur:vt dicꝫ. mul
ti tñ i eius intẽtione vel acquiſitione errauerũt:tã in ve-
teri qꝫ i nouo teſtõ. Cuius ratio ẽ. nã ſicut de vijs domini
que ſunt eius ꝓcepta ſeu ꝯſilia legitur per ꝓphetam. Re
cte ſunt vie dñi:et iuſti ambulabũt i eis. preuaricatores
autẽ corruerũt i eis. ſic in ſenſu lr̃ali ꝯtingit.ſ. ꝙ licet ſit
rectus.i. planior. ꝛ iuſti.i. habentes lumẽ fidei. ambula-
bũt i eis.ſ. inteꝫ ꝛ ſignificaꝫ per ſenſũ lr̃alem fide adherẽ
do. ꝑuaricatores tñ.ſ. carẽtes huiõi lumine ſcilicet fidei:
corruerunt in eis. In ve.teſt. iudei xp̃o contemporanei
circa huiõi ſenſum literaleꝫ multipliciter errabant:ſicut
ꝛ moderni prioꝝ ſuoꝝ errorẽ ſequẽtes:vt in multis lo-
cis euãgelij patet. Unde i preceptis decalogi que ſunt
ꝓncipalia inter legꝫ ꝓcepta itãtũ errabãt: ꝙ ꝑ ꝓcepta de
obſuatõe ſabbati itelligebãt ꝓhiberi ad lr̃aꝫ: ne q̃s i ſab
bato ꝓximũ ſuũ curaret:qđ ẽ inhũanũ:ꝺ q̃ ꝯfutabat eos
xp̃s oñdẽs ꝙ licꝫ i ſabbato bñ facere dicẽs. Quis ex vobis
qui hẽt vnã ouẽ. ꝛ ſi ceciderit i ſabbaꝫ ꝛc̃. Silr̃ in homici
dio nõ intelligebãt ꝓhiberi niſi occiſiõꝫ corpis hũani. q̃-
bus aguit dñs ſeſũ aſſerẽs oẽm iniquũ motũ ad nocẽdũ

fratri i homicidiū genere debere cōputari. Hoc idē decla
rat Aug. cōtra fauſtū de oīb⁹ illis de quibus dī i euan-
gelio. Audiſtis qꝛ dictū eſt antiquis. Errabāt etiā circa
principiū de honoratōe parentū irritū faciētes dei man-
datū ꝓpter traditōēs ſuā vt teſtificatꝛ Mat. xv. et Mar.
vij. Qua rōe oñdit de eis dictū fuiſſe ꝑ yſa. populus hic
labijs me honorat ⁊c. Sup quo ⁊ alijs erroib⁹ qbus ad
herebāt in ſenſu lrāli ſacre ſcripture deficiētes. de eis ibi
dem concludit. Ceci ſunt duces cecoꝝ. Unde cecitas iu-
daica quā xpūs reprobat: circa falſum intellectū ſenſus
lrālis conſiſtit. patet etiā hoc ꝑ ꝑdictas auctoritates ve.
teſta. quas poſtillatoꝛ allegauit ſuper illud verbū. Scru
tami ſcripturas. que quidē auctoritates ſm veꝝ ſenſum
lrālem myſteria xpī ſignificāt: vt ſupra dictū ē. quē qui-
dē ſenſum lrālē iudei multiphariē peruertētes veritatē
fidei per eas expreſſā nō verētur negare. Un recte eis dī
Scrutami ſcripturas. i. diligēter attēdite veꝝ ſenſū lra-
lē in eis cōtentū. Itē attendēdū ꝙ qꝛ inter predictos er
rores periculoſioꝛ erat erroꝛ circa cognitiōem xpī circa
quā pertinaciſſime ſe habebāt. Teſtatꝛ eñ Lucas ꝙ cū
eis ſemel in ſynagoga illud yſa. Spūs dñi ſuper me. pro
pter quod vnxit me euangelizare paupibus ⁊c. exponēt
de ſeipſo fuiſſe dictū finaliter: eiecerūt illū extra ciuitatē
vt precipitarēt eū. merito igr talib⁹ xps dicebat. Scruta
mi ſcripturas. quia ſi taliū ſcripturaꝝ ſenſū lrālē veꝝ ha
buiſſent: teſtimoniū veꝝ inueniſſent de xpo. ⁊ ideo ſbiun
git. Ille ſunt que teſtimoniū perhibēt de me: teſtimoniū
autē a ſacra ſcriptura nō habetur certū niſi ex ſenſu lrāli
vt Aug. in multis locis teſtatur. Idē patet i nouo teſta.
Nā ſi arrius veꝝ literarū ſenſum habuiſſet huius dicti.
Ego ⁊ pater vnū ſumus. hanc autē vnitatē intelligēdo
in diuina natura. Similiter illius dicti. pater maioꝛ me
eſt. verū intellectū habuiſſet intelligendo maioritatē re-
ſpectu nature aſſumpte: nō corruiſſet in hereſim ſuā dā-
natā. ſed quia predicta aliter intellexit ad literam ꝙ ca-
tholici ſpiritu ſācto illuminati intellexerūt: lapſus eſt in
laqueū. Et ſic patet ꝙ circa verum intellectum literalem
euangelij predictus erroꝛ conſiſtit. ⁊ ſic intelligendū eſt
de alqs ex quo patet intentū. Ulterius dicit ꝙ nō ſatiat
te primū deciſionis. nec ſecundū. nec terciū. nec quartū
nec quintū. Circa quod ſi oſtendiſſes ratiōnē tue inſati
etatis forte ſatiſfieret tibi: ſed quia pretermiſiſti aſſigna
re rationem: nullam tibi do reſponſionem: niſi ꝙ cauen-
dū eſt ab inſatiabilitate cordis que in ſacris ſcripturis
reprobatur. Circa ſextum: quia ibi declaraſti mentē tu
am: merito reſpondēdū eſt tibi. Dicis primo ꝙ inter ſen
ſum literalē ⁊ myſticū nō eſt poſſibilis compatio: quod
valde irrationabiliter dictū reputo. Tū quia tuipſe pre
dictos ſenſus comparas adinuicē: aſſeris eñ ꝙ ſenſus
myſticus ē dignioꝛ. et per conſequens ſunt compabiles
per te. Tū quia nullus rationabiliter negare poſſet cre-
atorē eſſe digniorē creatura. Diſtantia autē inter crea-
torē ⁊ creaturā excedit quācunꝗ diſtantiā inter res cre-
atas: vt ē manifeſtum. Tum etiā quia iſti duo ſenſus d
quibus agimus ſunt ſpecies ſub genere expoſitionis ſa
cre ſcripture cōtente: vt patet per omnes doctores de h
loquētes vt Bedā. Aug. ⁊ alios. Nihil eñ prohibet: ꝙ
ſicut dicimus ſpeciē humanā eſſe digniorē brutali ſeu
irrationali: ſic ꝙ vnus ſenſus ſacram ſcripturam expo-
nēdi ſit altero dignioꝛ. Conſequēter quia dixerā i cōclu-
ſione ꝙ ſenſus lrālis eſſet dignioꝛ ex parte extenſionis:
eo ꝙ quelibet ꝓpoſitō ſacre ſcripture habet ſenſū lrālē
veꝝ. Senſus vō myſtici nō ſe extendūt ad totā ſacram
ſcripturā. contra quos dicis ſic. Fallit iſtud cū cuncta
ſacra eloquia plena ſint dominicis ſacramētis. hic vide
ris inuoluere ſnīas per acceptionē huius dicti ſacramē
tū. ſi eñ acciperes ſacrm ꝓprie vt ſignificet ſacramēta no
ue leg: et etiā veteris. ſic falſum aſſumeres. multa eñ ſūt
eloqa diuina i quibus nulla fit mētio de ſacris: i quocū-
ꝗ ſenſu talia eloquia ſumātur. Si autē per ſacrm intel-
ligas ſacꝝ ſecretū vt ꝑ h intelligatꝛ ſēſus myſtic⁹ ſic etiā
aſſumeres falſū. Oſtēſū ē eñ i ſecūdo articulo queſtio
nis de q agitꝛ ꝙ ſūt multa i ſacra ſcptura in qbus ſol⁹ ſen

ſus lrālis ē querēdus. ⁊ ē ſnīa Aug. ſuper Geñ. ad li:e
rā. ſi aūt ꝑ ſacrm intelligis quācunꝗ ſacrā doctrinā: ſic
veꝝ dicis. ſ; nihil facit ꝯtra me: qꝛ in illis paſſib⁹ i qui
bus ſolus ſenſus lrālis querēdus ē. ſunt multa ſacra
documēta d fide ſeu moribus ꝓut deductū fuit ſupra:
⁊ ſic patꝫ ꝙ extēſio ſenſus lrālis ſtat i ſuo vigore: ſed
ad ꝓbationē tui aſſūpti. ſ. ꝙ ſenſus myſtici extendātꝛ
ad totā ſacrā ſcripturā ſic allegas. Hāc extenſionem
ſpūs ſupra literā cognouit paulus dum dixit. Oīa i
figurā contingebāt illis: nō ſolū ſcripta ſ; etiā quocun
ꝗ alio mō tradita. Hec auctoritas pauli ſi bene attē
das nihil facit ꝯ me. loqtur eñ ibi de geſtis ꝑpli eñ ſb
antiquo teſtō degētis quoꝝ vita erat ꝓphetica. Un
narratꝛ i eodē caplo qbuſdā eoꝝ geſtis: vt i trāſitu ma
ris ꝙ ſb nube ⁊ hmōi: cōcludit. Hec aūt oīa conting:
bant illis i figura. Nō. n. dixit: ſolū omīa contingebat
ſ; cū hac additōe. Hec aūt omīa: vt oñderet ſe de illis
⁊ ſilibus tm̄mō loqui. Similiter nō dī ꝙ oīa diceban-
tur illis in figura. ſ; contingebāt. in q manifeſte oñdit
ꝙ loqtur de geſtis cōtingētibus. nō aūt reuelatꝛ ſeu ꝑ-
ceptꝭ eiſdē. Nunquid quod dr̄ in veteri lege. Audi iſra
hel deus tuus vnus ē. contingebat eis in figura. vl ꝙ
dicitur. Diliges dominū deū tuum ex toto corde tuo
⁊ hmōi. ⁊ ſic de ſimilibus. Abſit. ibi eñ ſolus literalis
ſenſus eſt querendus ſm ſententiam Auguſti. Et ex
hac cōſideratōe clarius patet ꝑeminētia ſenſus lrālis
ſm extenſionē. extēdit eñ ſe ad auctoritates notabili
ores ⁊ excellentiores ſacre ſcripture: de quibus dictū
ē ſupra. in quibus auctoritatibus myſticus ſenſus nō
habet locū. Conſequēter dicis ꝙ ſenſus lrālis nō eſt
vilioꝛ. qꝛ qnto aliqd ē vilius tāto cōicabilius. ſ; ſenſus
lrālis ꝓpter ſuā limitatōem ⁊ ſignāter per doctorē ir-
refragabilē ē incōicabilis: eo ꝙ nō diuiditꝛ: ſ; bene my
ſticus multiplicatꝛ. Attende frater rogo: ſi cōpas ſen-
ſus ſacre ſcripture adinuicem ſm eoꝝ limitatiōēs ad
materias de quibus agūt: manifeſtū eſt ꝙ quilibꝫ ſen
ſus myſtic⁹ limitatꝛ ad certā materiā. Tropologicus
eñ ſenſus ſolū agit de agēdis ſm mores. Allegoricus
vō de credendis. Anagogicus de ſperādis. Sēſus au
tem lrāl de ſingulis ꝑdictꝭ. ⁊ etiā de iā geſtis manifeſte
tractat. Nec credo ꝙ doctoꝛ irrefragabil huius oppo
ſitum aſſerat. ⁊ ſic compatio tua potius facit pro me
Itē ſi attēdiſti vilitatē quā attribuo ſenſui literali ſa
tis manifeſta ē. conſiſtit autē i hoc ꝙ non ſolum lrāti
ſeu ſapientes: ſ; etiā rudes: qui ad intelligibilia capiē
da nō ſunt ydonei. tñ per ſenſum literalem capiūt ſpi
ritualia. ſaltē ſb ſilitudinib⁹ corꝑalib⁹. iuxta illud apo
ſtoli. Sapiētib⁹ ⁊ inſipiētib⁹ debitoꝛ ſum. vnde ex par
te hui⁹ vilitatis ſenſus lrālis manifeſtā habet preemi
nētiā. In hoc autē qd obijcis de incōicabilitate. ſi ſic
opinarꝭ a veritate deuias manifeſte. Cōicatur eñ ſen-
ſus lrālis cuilibet ꝓpoſitōi ſacre ſcripture vt dictū ē.
⁊ iteꝝ i multis locis vnus paſſus habet multiplicē ex
poſitōem literalē: ꝓut fuit oſtenſū i tercio articulo q
ſtionis. Eſt etiā ſenſus lrālis abyſſus multa ꝓpter ma
gnas difficultates in ea cōtentas: circa ea que ad fi-
dē ⁊ mores ꝑtinent. Nec mirādū. nā ſciaꝝ hūanaꝝ li
brī i quib⁹ ſol⁹ ſenſus lrāl ē inquirēd⁹: ꝗplurima cōmē
ta ſunt: ⁊ plures expoſitōnes ſeu ſcripta. Silr et mul
tiplices qſtiones ad mentē auctoꝝ intelligendas ſeu
elucidādā. vt pꝫ i phicis. metaphicis: et ethic. Silr i
facultatibus vtriuſꝗ iuris ⁊ hmōi: i quib⁹ nec i textu
nec in glo. eſt ſenſus niſi lrālis. Si igr in illis in qb⁹ ſo
lū illa tractātur q i lumine naturali rōnis cogſci pñt:
tot multiplicitates cōmētoꝝ: varietateſꝗ qōnū ⁊ ex
poſitionū ⁊ hmōi circa ſenſū lrālē inueniūtꝛ: qnto ma
gis in ſcriptura diuina vbi agitꝛ de his q ſupnaturali
lumīe tm̄mō cogſcitur inueniri pñt multiplices ſēſus
lrāles ſeu expoſitōes qōnes ⁊ hmōi. Nec credo te latē
re ꝙ ſenſus lrālis diuiditur in tres ſpecies ſm Aug. i
libro de vti. cre. ſ. in hyſtoriacā. ethymologicā: ⁊ ana
gogicā: vt in tercio articulo expoſui. Similiter et. vij.
claues ſeu regule qs yſi. tradit i li. de ſū. bo. q in ꝓlogo

a poſtillatore ponūť nō ſunt niſi quedā ſpēs ſenſus li
teralis:vt pȝ intelligēti. Ex q̄bus manifeſte pȝ. ꝙ ſen
ſus lr̄alis ē cōicabilis ⁊ multiplicabil̄. Dicis .n. conſe
quēter ꝙ dignitas iſtoꝝ ſēſuū attēditur penes maio-
rē vtilitatē q̄ ꝯſeq̄tur maiorē certitudinē:qđ tibi con
cedo,put in queſtionē p̄dicta largius eſt deductū. ſ3 ꝙ
ſubingꝭ:ꝙ certitudo ſpūalis intelligētie nō eſt ſpecula
tionis ſicut lr̄al' intelligētia. ſ3 eſt certitudo experiētie
⁊ ſm̄ affectū ⁊ per modū guſt⁹:per inſpiratiōȝ ⁊ teſti
moniū ſpūſſancti:hic manifeſte inuoluis ſnias. Att-
buis eīm̄ ſenſui ſpūali,ſeu myſtico qđ in hoīe ſpūali hȝ
locū.nō eīm̄ de rōne ſenſus ſpūalis ſeu myſtici ē:vt det
grāȝ eū intelligēti ſeu inueniēti.nec etiā eſt neceſſariū
ꝙ habens verum ſenſum myſticū ſeu ſpūalē ſacre ſcri
pture ſit in grā gratificante.ſufficit eīm̄ ad ſenſū ſpūa-
lem ſeu myſticū recte inueniendū ſeu habendū. habe
re ſeu ꝑticipare donū ꝑphie ſeu donū interꝑtatiōis ſer
monū:que licet ſint grē:tn̄ ſunt gratis date tm̄.et ſic
certitudo illa quā dicꝭ ꝑ modū guſtus pertinet ad do-
nū ſapie:ſm̄ ꝙ ſpūalis homo iudicat oīa etiā ꝓfunda
dei. Ex hoc dicto tuo etiā ſequeretꝰ ꝙ nullus hꝫet cer-
titudinē alicuius ſenſus myſtici ſeu ſpūalis ſacre ſcri
pture niſi exñs in grā. Et cū nemo ſciat ꝺ lege cōi vtꝝ
ſit dignus amore vel odio:ſeq̄tur ꝙ null⁹ ſciret ſe hꝛe
talē certitudinē p̄dicti ſēſus myſtici de lege cōi. quod
eſſet valde inconſonū rōni. Cōſequēter dicꝭ ꝙ nō pro
bo v̄ba ſci Tho.eſſe igne charitatꝭ examiata:ſi bn̄ attē
diſti verba mea ſic dixi. Credo v̄ba ſcti Tho.eſſe igne
charitatis examiata.vñ ꝺ credulitate mea nō requiri
tur aliud teſtimoniū:niſi ꝙ ī dicꝭ ⁊ ī ſcriptꝭ meis ſemꝑ
ſequor iſtū ſctm̄ doctorē:vtinā digne ⁊ ſufficiēter. nec
ignoro ꝙ dicta ſua in ꝑlibus ſūt impugnata ꝑ plures
ingēioſos theologos viros admirabiles:vt dicꝭ. nec
ex h̄ impeditꝰ mea credulitas ſeu ꝓſecutō. Tū qꝛ ſepe
ꝯtingit doctrinas veras impugnari:tā ī theologicꝭ.q̄
rū ꝑncipiū poſitū ē ī ſignū cui ꝯdicetꝰ:ꝗ̄ ī ꝑypatheticꝭ.
Tū qꝛ illa in q̄bus ꝯdicitꝰ nō referunt vt firmiter cre
do ad expoſitōem alicuius paſſus ſacre ſcꝑture an ſic
vel aliter teneatꝰ.⁊ ideo talia apud me q̄ ꝺ ſolo vero in
tellectu ſacre ſcꝑture ⁊ diuine curo:mag̃ ſunt curioſa
ꝗ̄ fructuoſa.vñ ⁊ apl̄s de ſilibus dicit.ꝙ queſtōȝ ma-
gis p̄ſtāt ꝗ̄ edificatōem ⁊c. Ultimo cōmēdas mgr̄m
Nicolaū:eo ꝙ ſnias ſanctoꝝ doctorū ꝓp̄ie ſnie poſt-
poſuit:vt auctoriȝaret opus ſuum. et ſi ſimplr̄ illū cō
mendares recte vtiqꝫ faceres. Cōmendādus eīm̄ eſt
qui tāto ſtudio ⁊ labore ſacrā ſcripturā expoſuit ſub
plano ⁊ ſuaui ſtilo. ſ3 miror te ex hoc illū cōmēdaſſe ꝙ
ſnias ſuas dictis ſcōꝝ ꝑpoſuit:vt ais ad auctoriȝan-
dū opus ſuū:cū huic cōmēdatōi nō ſolū ſacra ſcriptu
ra repugnet. Legitꝰ eīm̄. Nō q̄ ſeipm̄ cōmēdat ille pro
batus ē.ij.Coꝝ.x.⁊ alibi. Laudet te os alienū nō tuū:
Prouer.xxvij.hoc etiā p̄hica doctrina ſuadet. ait.n.
p̄hs. Laudam⁹ ſeip̄os vituperantes. Scđo per oppo-
ſitū ſeipm̄ laudare ſeu aliȷs ꝑponere:nō ē cōmēdabile
p̄ſertim cū poſtillator de quo loquimur vt ordinis mi
noꝝ dignus ꝓfeſſor humilitatē nō p̄ſumptōȝ ſeq̄ eſti
mādus eſt,magna eīm̄ de ſe ſentire hi q̄ mollibus ve-
ſtiuntꝰ ī domibus regū eſſe cōſueuerūt. Nec eīm̄ addu
ci poſſum:vt credaȝ ꝙ poſtponere ſniam ſancti Hie-
ro.vel alicuius ſancti doctoris dicto ra. Sa.p̄ſerti vbi
rō non ſuadet cōmendatione reputes dignū. Lauda
ſ3 euȝ in quo laudādus eſt.in recta videlicȝ intētione
quā credo eū habuiſſe.⁊ ꝓpter laborē magnū quē ſuſti
nuiſſe dubiuȝ nō eſt:vt ſacram ſcripturā exponeret.⁊
ꝓ maiori ꝑte recte.nō autē ex eo ꝙ a ſcōꝝ doctoꝝ intē-
duȝ expoſitōibus indebite deuiauit. Scđo v̄o cōmen
das poſtillatorē ex hoc.ꝙ per habitum theologicum
veritatē ſnie habuit.licet in lacte non ſuxiſſet propꝛie-
tatē hebraici ſermōis.quod ſalua pace videtur min⁹
rōnabiliter dictū.notū eſt eīm̄ ꝙ habitus theologicus
nō ſe extēdit ad donū linguarum habendum:⁊ iō cuȝ
theologus dicit.ſic eſt in hebraica veritate:⁊ ibi nō ſic
inuenitur:nō eſt ex hoc cōmendandus. Commendas
euȝ tercio et hoc ꝙ inter doctores hebraicos nō inuenit
meliorē theologū ꝗ̄ rabi Sa. Circa quod notuȝ eſt ꝙ ſi
in rei veritate ille fuit minus peritus ꝗ̄ aliȷ.nō debet cō-
mendari ex eo ꝙ ſequitur eum.p̄ſertim in dubiȷs ⁊ ī con
ſonis auctoritatibus ſanctoꝝ. Cōmēda ſ3 illuȝ in his vt
ex his quibus ꝯmēdandus ē:⁊ libēter amplectar cōmē-
dationes tuas. Concludēdo ſ3 chariſſime frater non cre
das me rep̄hendere voluiſſe poſtillatoreȝ vt dicis.abſit
a me:ſ3 potius poſtillā ſuā eſſe ſimplr̄ commendandā ex
preſſe aſſerui in queſtione p̄dicta.licet in aliquibus locis
ſentiā eā minus ſufficere.quod nō reputatꝰ viciū ſimplr̄
Nemo naqꝫ mortaliū perfecte oīa examinare poteſt.ſe-
pe eīm̄ dormitauit Homerus. Sanctū autē ē in oīmbus
ſciētiis preſertim in ſcriptura diuina ſemper p̄honorare
veritatē.vtinā frater dilectiſſime eſſes in meo conſortio
ſaltē aliquātulo tp̄e:vt ſimul diſcurrere valeremus ad-
dictiunculas has.et ſic experimēto cognoſceres.ꝙ ī illis
locis in quibus ab eius dictꝭ deuiare videor:zelo veritatis
nō rep̄hēdēdi ſtudio ꝓceſſi.⁊ etiā in his nō iudicio ꝓprio
deuiam.ſ3 ſequēdo maioꝝ ſniam. Uale frater in domino
⁊ meliora chariſmata ſemper emulare ⁊c.

Incipit prologus ī replicas defenſiuas poſtille frīs Ni-
colai de lyra:ab impugnationibus dn̄i Burg.editas a vene
rabili ⁊ religioſo p̄re frē Mathia doring ſacri ordis mi-
noꝝ:ꝓuincie Saxonie miniſtro:ad plurimoꝝ rogatū p̄fa
tam poſtillam vt veritate lucentē amplexantiū.

Modeſtiam antiquā tenere homines iuſtos at-
qꝫ ſanctos decebat.⁊ ordinata regulariter iniu
riis nō grauare moleſtiis. Nam ſicut minus be
ne geſta correctōnis limā.ſic optime facta lau
dem ⁊ gloriaȝ requirunt.ſed qꝛ oīmnimoda perfectō ſolis
diuinis rebus competit.in cūctis humanis operibus re
periri poterit quod reprehenſione dignū eſt:cuȝ mode-
ſtia tamē vt ait beatus Aug.in ꝓhe.retrac.que mode-
ſtia nō modo in agibilibus.ſ3 ⁊ ſcibilibus locum habet.
Nam ſm̄ veꝝ intellectū ſacre ſcripture:circa diuinū ſci-
bile errare non cōtingit,ideo ipſa ſola hunc honoreȝ ſibi
vendicat.vt recte intellecta ſine reprehenſiōe conſiſtat.
vt vult beatus Diony.de diuinis no.capitulo.ij. Nihil
qꝫ ei contrariuȝ niſi ſit omnino falſum.in ea quoqꝫ nihil
reperitur abſurduȝ.ſm̄ Auguſt.xj.ſuper Gen.capitulo
j. Diuerſitas igitur ⁊ contrarietas in eius expoſitōe nō
habet ortum ex illa doctrina irrefragabili.ſed ex eo ꝙ ei⁹
expoſitores intellectum plenū non ſunt aſſecuti. vt vult
beatus Hylarius.ij.de trinita. Que tamen expoſitoruȝ
diuerſitas nō omnino inutilis eſt.quinimmo per ea pi-
gritia ſtudentiū excutitur vt veritas inquiratur.ſicqꝫ ec-
cleſie proficiunt inſurgentes hereſes.vt inquit bea. Au-
guſtinus.j.ſuper Gen.contra manicheos. Omnes igitꝰ
ſancti ⁊ catholici ſacre ſcripture tractatores antiqui ne
dum conſentiēdo.verumetiam ſalua fide diſſentiendo:
a ſucceſſoribus gratias meruerunt immortales. Nam
poſt ⁊ per eorum venerandos ſanctoſqꝫ labores excita-
ti pro patribus nati filiȷ.doctores in eorum comparatio
ne moderni non parum laude digni ſurrexerunt:qui in
ſacre ſcripture expoſitione deſudātes vt vitaȝ haberent
eternam talibus promiſſaȝ:ipſam elucidauerunt ſenſuȝ
ipſius literalē tanqꝫ magis auctenticū inquirentes. In-
ter quos magiſter Nicolaus de lyra in lingua hebraica
ſimul ⁊ latina peritus.vniuerſalior ⁊ preclarior reperitꝰ
cuius ſpiritū tanqꝫ pueri iunioris de minorum fratrum
ordine deus illuſtrando miſericorditer ſuſcitauit. Ipſe
quoqꝫ ſic ſuſcitatus quod ſine fictione didicit:ſine inui
dia communicauit.⁊ tanqꝫ ſapientibus et inſipientibus
magnis ⁊ paruulis debitor effectus ſatiſfacere cupiens
opus egregiū ꝯpoſuit.⁊ in eccl'ie ſancte gazophilatium
pauper ꝓfeſſione cum vidua paupercula ſtudere volen
tibus ꝓfutuꝝ obtulit.⁊ hoc ipm̄ opus ſuū poſtillā nūcu
pari decreuit.h̄ inquā opus poſtille.etſi tāte ſufficientie
fuerit ꝙ ipm̄ nō ſolū ꝑuuli.ſ3 ⁊ magni.nec ſolum fideles.
ſed et infideles in dubiȷs circa ſacre ſcripture literalem